

1
2010

liturgijsko-pastoralni list
ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXVII. • cijena: 13 kn

Riječ i govor u liturgiji

od 17. siječnja do 20. veljače 2010.

Riječi koje postaju čini

Promatrajući naša liturgijska slavlja s gledišta zajednice vjernika može se steći dojam da su današnja slavlja otežala mnoštvom riječi. Netko će kritički prosuditi da su nekadašnja vjernička šutnja i svećenikovo tiho izgovaranje liturgijskih obrazaca danas jednostavno nadomješteni obiljem riječi te da se nekoć iz šutnje moglo čuti više negoli iz današnje zasićenosti riječju. Takve rasprave, koliko god ponekad bile utemeljene, ujedno pokazuju da riječ, smještena u obredni čin i kontekst slavlja, ne može biti shvaćena i prihvaćena tek kao medij poruke ili prenositelj određenoga značenja. Obredne su riječi *dio obreda*, nerastavljive od obrednoga čina u kojemu se nalaze. One same postaju činom, događajem. Njihova obrednost i događajnost iziskuje da budu oblikovane, izgovarane, shvaćane i primane kao *čini*.

Odnos obrednoga čina i obredne riječi nije određen samo potrebom čina da primi značenje i smisao. Obred daruje riječi obredno-govorni kontekst iz kojega se ona razumijeva i doživljava. Stoga se liturgijska riječ ne smješta samo u govorni rečenični kontekst, nego i u kontekst čina. Liturgijska rečenica slijedi tu liturgijsku sintaksu i dinamiku obreda. Način izgovaranja pojedinih liturgijskih riječi biti će zato određen i oblikovan ne samo književnom vrstom liturgijskoga teksta, nego i liturgijskom vrstom obrednoga čina u koji je riječ utkana. Ne treba nas čuditi da se sintaksa ili skladnja liturgijske rečenice, strukturirane za obredni govor, u pojedinim elementima razlikuje od ustaljene rečenične skladnje. Ono što je u običnom govoru nelogično ili neuobičajeno, u kontesktu obreda zadobiva logičnost i smisao. Rečenice bez glagola ili s glagolom na kraju, inverzije, pridjevi koji slijede nakon imenice, 'arhaizmi' – samo su neki od primjera »rečeničnih nepravilnosti« koje se razrješavaju u dinamici obrednoga govora.

Neosjetljivost za vlastitost liturgijskoga govora stvara kritiku kako je jezik liturgije težak, prepun nejasnih biblijskih slika, zahtjevnih teoloških izraza te da često ne odgovora molitveno raspoloženoj duši. Potrebno je, međutim, razumjeti da liturgija ne njeguje takva 'pobožna' stanja i raspoloženja. Ona ima zadaću aktualizirati Božje djelo spasenja u Crkvi koja slavi. S tom zadaćom liturgija traži riječi koje će mijenjati naša 'raspoloženja' te nas uvoditi u zbiljnost Božje blizine i u spasenjsko poslanje Crkve.

Urednik

Riječ i obred

O temeljima obrednog govora

Ivica Žižić

Simbolički govor liturgije u najvećem dijelu oslanja se na riječ kao i na mnogobrojne odnose, kontekste i figure koje rađa izgovorena riječ. Iako nije jedina, riječ zacijelo dominira u obrednoj komunikaciji. U kršćanskoj liturgiji verbalni govor ima osobitu ulogu, ali i osobiti značaj: sve riječi uviru i izviru iz Riječi, tj. liturgijski govor u cjelini posreduje Božji govor u Kristu. Kazujući ne samo Božji providnosni naum, nego i milosno obraćanje i bliskost s čovjekom, Riječ je prisutnost. U tom pogledu liturgija je *verbalno očitovanje* koje ostvaruje ono što kazuje, a time i uspostavlja žive odnose. Riječ i riječi u liturgiji, naime, nemaju za cilj priopćiti neku informaciju, niti posredovati zbir određenih značenja. Riječ nije formula nego dijalog s drugima i s Drugim. Riječi se ostvaruju u međusobnom dijalogu, u svezama povjerljivog obraćanja, u odnosima uzajamnog odnošaja u kojem govoriti i slušati, zazivati i prihvaćati postaje događaj preobrazbe. Čitav liturgijski govor, naime, ima za cilj pripustiti u svoje okrilje zborenje Riječi i njome preobraziti vjernike kako bi izustili odgovor vjere.

Premda riječ ovisi o svojem značenju, nju se ne može svesti na pojmovnu razinu. Riječ je tek dio širega govornog konteksta koji joj daje smisao. No, riječ je također dio iskustva. Preko riječi

i govora stvarnost nastaje i biva dostupna. Bog se daje »čuti« u riječi tako da riječ postaje *gestom* njegova prebivanja među ljudima. Upravo iz te gestualne naravi valja razmotriti što je riječ u liturgiji. Liturgija ne treba 'tumačenja' i 'pojmove', nego žive riječi doticaja s Riječju-Kristom.

U liturgiji riječ postaje prostor iskustva, kontekst u kojem riječ nije različita od čina, kontekst u kojem se govor zbiva kao *odnos*.

Gestualnost riječi

Uobičajeno je pomisliti da je riječ sredstvo posredovanja značenja ili poruka. Uostalom, sasvim je razvidno da riječ utjelovljuje pojam i pripušta ga u komunikaciju. No, riječi zacijelo nisu samo naše ideje. Riječi su prije svega geste, odnosi i sveze s drugim. Iako riječ ovisi o svojem značenju, ona se ne može svesti samo na pojmovnu razinu. Riječ je prije svega dio širega ozračja govora. Ona je sastavni dio govornoga konteksta koji joj daje smisao. No, riječ je također dio iskustva. Preko riječi i govora stvarnost biva dostupna i ona takorekuć »nastaje« kao što je to slučaj kod mitsko-religioznoga pripovijedanja i kod obrednog govorenja. Moć riječi je moć stvaranja i preobražaja svijeta. Riječ, stoga, nije tek sredstvo izražavanja misli, nego figura očitovanja smisla. Zato riječ nije samo utje-

lovljenje značenja, nego *gesta smisla* čija neposrednost i sveobuhvatnost nadilazi formalno reproduciranje pojmova. Upravo iz njezine gestualne naravi valja razmotriti što je riječ u liturgiji. Jer liturgija ne treba 'tumačenja' i 'pojmove', nego žive riječi doticaja s Riječju-Kristom. U liturgiji riječ postaje prostor iskustva, globalni kontekst u kojem govorenje nije različito od čina, tj. u kojem se govor zbiva kao *odnos*.

Bit jezika, naime, ne sastoji se u posredovanju 'pojmovnih značenja', nego u osjetnom izričaju smisla, baš kao što se bit glazbenoga djela ne nalazi onkraj tonova i melodija, nego upravo u njima i po njima. Unutar igre riječi, u svezi odnosa koje govorne figure izražavaju i u svojem izrazu nose, zbiva se posredovanje smisla. Zborenje riječi tako potvrđuje jedinstvo s onim što biva izrečeno, ali i jedinstvo s onim kojemu je riječ upravljena. Dok po svojem izrazu riječ dodiruje drugoga, ona ga u isti mah unosi u smisao. I dok očituje smisao, riječ realizira njegovu prisutnost. U jeziku se dakle iznalazi smisao, a u zborenju riječi smisao biva prakticiran. Riječ se u govoru ponaša kao gesta, jer vrši ono što označuje, tj. jer se zbiva kao odnos i smisao u susretu s drugim.

Riječ po kojoj je »sve stvoreno« u prvom redu djeluje, vrši Božju nakanu stvaranja, a potom otkupljenja. Ta iskonska riječ u sebi nosi snagu geste, jer ne upućuje jednostavno na neki sadržaj, nego oblikuje odnos, uvodi u zajedništvo s Bogom i u svojem okrilju očituje Božju nakanu. Tijekom čitave objave Božja riječ tvori odnose. Ona vrši ono što kazuje. Istodobno, u svojoj Riječi Bog se očituje. No njegovo očitovanje nikada se u potpunosti ne iscrpljuje. Bog se daje »čuti« u riječi tako da ta riječ biva ge-

sta njegova prebivanja među ljudima. Time geste i riječi bivaju nerazdruživo povezane, jer je njihov subjekt uvijek isti. Posred riječi prebiva Onaj kojega nitko ne može izustiti i čije je Ime neizrecivo. Samo u »Imenu nad svakim imenom« on će postati izreciv i »svaki će jezik priznati: 'Isus Krist jest Gospodin!' – na slavu Boga Oca« (usp. *Fil*, 6-11). Riječ u liturgiji slijedi logiku utjelovljenja: ona se uspostavlja ne kao riječ o Bogu, nego kao riječ ili govor s Bogom.

Pismo i riječ

Kako izgovorena riječ, tako i ona zapisana nije jednostavno kodificirani pojam. Pismo je poseban način posredovanja riječi, koje biva povjereno »gledanju« i »slušanju«. I dok izgovorena riječ neposredno objavljuje subjekt, zapisana posreduje svezu s autorom i događajem iz kojega je proizašla. Zapisana riječ čuva smisao od povijesnog zaborava. Ona 'aktualizira' svoj iskonski događaj nadilazeći vremenske distance. U svim kulturama pismo čuva sjećanje na početke, osobito sjećanje na utemeljiteljske događaje koji su jednom odredili identitet i bit naroda ili religije. Zapisivanje utemeljiteljskoga događaja već je u sebi obredni čin koji kani sačuvati sponu između sadašnjeg trenutka i događaja koji je jednom zauvijek odredio povijest i budućnost. Čuvajući živim taj spomen, pismo ponazočuje, posreduje i unosi u utemeljiteljski događaj. Pismo (*legomenon*) živi u snazi tumačenja generacija koje ga prihvaćaju, a oživljava se u snazi obrednog slavlja utemeljiteljskih događaja (*dromenon*). Budući da obred slavi 'početke' u svjetlu Riječi, i sam se govor upisuje u taj događaj: on se nanovo zbiva u čitavoj svojoj učinkovitosti i aktualnosti.

Pismo, naime, svjedoči uvijek nanovo o događajima, o gestama i o riječima od kojih je satkan događaj, a koji se uziljuju u obredu. Obred je kontekst riječi, jer se po njegovom činu riječi posadašnjuju. Obred, naime, nema nakanu psihološkoga sjećanja, nego stvarnoga sudjelovanja. A to sudjelovanje omogućuje putem obrednog naviještanja i slušanja, tj. putem pripovijedanja riječi koja zahvaća sadašnji trenutak. Obred pruža riječi onu gestu bez koje ne bi

mogla doseći svoj objaviteljski trenutak. S druge pak strane, riječ daje obredu onu svezu s događajem bez kojega bi on bio samo prazni ceremonijal ili bljedo sjećanje.

Poetska snaga riječi

Mnogi biblijski i liturgijski tekstovi crpe različite izražajne figure iz slika i simbola općepoznatih u čitavom ljudskom iskustvu. Bilo da se radi o slikama i simbolima preuzetim iz prirode, bilo da se radi o onima koji su nastali u okrilju kulture, te figure igraju značajnu ulogu u tvorbi verbalnog ambijenta liturgijskoga iskustva. Slike su materija obredne riječi, jer riječ uz pomoć slike ne samo oslikava predmet vjerničkog iskustva, nego u pravome smislu tvori prostor iskustva. Slike u riječima »daju vidjeti nevidljivo«. I po tom svojstvu njihova poetska snaga služi ne samo konstituciji predodžbe ili pojma, nego jezik postaje izvor djelovanja. Ta elementarna snaga i simbolika riječi na osobit način živi u obrednom govoru u kojem je govoriti svagda vezano uz činiti, tj. u obredu govor i čin bivaju poistovjećeni. Suprotno današnjoj tendenciji po kojoj je govor odraz mentalnih procesa, u obredu je govor sastavni dio djelovanja.

Nije slučajno da obredne geste i riječi na određeni način »iscrtavaju« značenje. Dovoljno je podsjetiti na najjednostavniju gestu i izraz vjere – znak križa – da bismo uočili svu povezanost geste, riječi i slike. Posrijedi je simbolička prezentacija koja nevidljivo utjelovljuje u vidljivi znak. U toj gesti riječ i gesta se isprepleću u jedinstveni čin-događaj ispovijesti trojstvene vjere. »Iscrtavanje« križa »participira« na onom simbolu-događaju kojim je vjernik združen u zajedništvo s Bogom. Tako se u riječi/simbolu pronalazi cjelokupno iskustvo vjere. Ono nije jednostavno spoznajni zapis onoga što vjernik vjeruje, nego obredni čin kojim djeluje. Vjera se tu događa kao čin koji prožima vjernika, počevši od njegova tijela. Na taj način obredna riječ postaje mjesto kreacije i preobrazbe iskustvenih sadržaja vjere koji prerastaju granicu dogme.

Slikovna mogućnost riječi, osim toga, odražava se u svojstvu mnogostrukih odnosa koje ta slika utjelovljuje poput novih predodžbi, ideja, osjećaja i zamišljaja. Simbolička igra slika u obrednom govoru nastaje poput crteža ili melodije, poput harmonijske cjeline koja izaziva uzbuđenje i zanos stvaralaštva. U obredu riječ biva »oslobođena« od jednoznačnosti pojma i

Božji govor je izvor zapisane riječi koja u liturgijskome navješćaju iznova postaje činom govora. (Prorok Jeremija, M. Chagall)

izložena mnogostrukim značenjskim igrama. Poput poezije, obredni govor rađa nove percepcije. Kako u poeziji tako i u obrednom govoru ne radi se o izmišljanju novih riječi, nego o tvorbi novih figura koje izazivaju i potenciraju smisao. Smisao poetskog a tako i obrednog govora nije toliko u sadržaju slike ili izričaja koliko u načinima na koji su ostvareni. Obred ne želi nešto određeno 'poručiti', nego na određeni način kazuje, a taj novi način kazivanja postaje nova forma doživljavanja i zamjećivanja. Obredni jezik je doista »skladanje riječima«, kao što se komponira notama. Njegova čista melodičnost i slikovno bogatstvo tvore onu atmosferu koja kao da dokida prostore i razlike između riječi te sve sabire u jednu jedinstvenu gestu upravljenu Bogu. To simboličko 'uzdizanje' riječi pokazuje kako su riječi liturgije 'otvorene', ali i upravljene onoj Riječi koja posred njih prebiva i u čijoj snazi sve riječi poprimaju svoje istinsko značenje.

Simboličko renje riječi

Promotrimo li podrobnije simbolički jezik liturgije, uvidjet ćemo da je ta vrsta govora sasvim osobita upravo zato jer je simbolički ustrojena.

Riječ liturgije nema za cilj informirati, nego formirati jedan poseban uvid u Otajstvo. Liturgijski govor zbog toga poznaje stanovito napuštanje uobičajenoga govora i distanciranje od običnoga načina komunikacije, a prepušta se govoru slika i simboličkih figura kako bi ne samo *otkrio* stvarnost Otajstva nego i *stvorio* put do globalne komunikacije s njime.

U odnosu prema Otajstvu govor nije surogat komunikacije, niti se otajstvo daje svesti na sadržaj jezika. Simbolički jezik ima uvijek svoju drugu onostranu dimenziju, svoju otvorenost zahvaljujući kojoj je moguće 'gledati' i 'slušati' Prisutnost. Simbolički govor živi od tih obzora koji se uspostavljaju između Božjega sebedarnog očitovanja i čovjekova gledanja i slušanja. Liturgija pruža oblik i način slušanja i viđenja Otajstva, jer je sva uronjena u njegovo posredovanje. Kada simbolički govor doista zbori Otajstveni događaj, tada granice između riječi i stvarnosti iščezavaju, a otvaraju se prostori cjelovitoga iskustva. Liturgija sama pruža uvid u nevidljivo te uvodi u osluškivanje onoga što se ne može čuti.

U konačnici, liturgija unosi vjernika u ono milosno stanje u kojem će uzmoći izustiti riječ vjere kako bi ona rekapitulirala njegovo življenje. Upravo izricanje vjere sazrijeva u simboličkom okrilju obreda u kojem vjernik kuša 'otvorenost' prema istini slavlja. Obredna komunikacija svagda otvara prema Otajstvu, ali i otvara smisao ljudskoga življenja te ujedinjuje i rekapitulira sva druga područja vjerničkog življenja ukorjenjujući ih u jedno jedinstveno središte. Na tragu te iskustvenosti riječi u liturgijskom govoru sazrijeva *osjet vjere* (*affectus fidei*) koji ne može ostati u sferi pobožnih misli, već teži da bude odjelotvoren u ispovijesti vjere. »Istinska riječ – piše G. Angelini – ima lik obreda, budući da je čin po kojem čovjek ispovijeda istinu koja mu prethodi, samo istinu koja mu može otvoriti vrata života (...) Preko riječi sav život poprima obrednu formu. No, obred je također određena i posebna forma djelovanja. Taj oblik proizlazi iz simboličnog svojstva čina, tj. iz sposobnosti da ujedini i dovrši svekoliko čovjekovo djelovanje.« ■

Riječ liturgijske hvale Bogu.
(Psalter iz 1490., Samostan Male braće, Dubrovnik)

Kako razumijevati riječi liturgijske molitve?

Od smisla obrednoga čina do smisla molitvenog obrasca

Ante Crnčević

Premda se čini da se verbalnoj komunikaciji u liturgiji posljednjih desetljeća pridaje više pozornosti negoli onoj neverbalnoj, vrijedno je uočiti površnost u oblikovanju i obrednom vrjednovanju riječi, jezika, govora, kao i različitih forma liturgijskoga teksta. Da bi riječ bila nosiva liturgijskom događajnošću, nužno je obredno njegovati raznolikost i nijansiranost liturgijskoga verbalnog govora. Govor je vlastito mjesto riječi. Riječ je ovisna o načinu njezina govorenja, o rečeničnom ili fonetskom kontekstu, o 'vanjskom' (obrednom) kontekstu u kojemu je izgovorena...

Liturgijska obredna shema, uključujući sve elemente obrednosti, nosi zadaću *otajstvene komunikacije* između Boga i zajednice slavitelja. Obred ima zadaću posredovati (komunicirati) zbiljnost Otajstva. O komunikacijskoj dimenziji liturgijskih čina danas se uvelike govori. Nekoć se ta komunikativnost gledala gotovo isključivo u izgovorenoj riječi liturgijskog službenika te u otvorenosti uha onoga koji je »slušao« njegov govor. Udioništvo u liturgijskim činima svodilo se na vjerničko »slušanje«, odnosno na svećenikovo pobožno izgovaranje obrednih riječi i pravilno izvršavanje obrednih čina. Liturgijska obnova ponovno je dala važnost i drugim oblicima obredne komunikacije, pa se smisao svega što nosi predznak »liturgijskog« – liturgijski prostor, umjetnost, glazba, liturgijska duhovnost, zajednica, liturgijske službe, liturgijsko ruho, predmeti, riječi, pjesme – vrjednuje kroz prosudbu o komunikacijskoj sposobnosti tih obrednih elemenata.

Premda se čini da se verbalnoj komunikaciji u liturgijskome razvoju posljednjih desetljeća pridaje više važnosti negoli onoj neverbalnoj, vrijedno je uočiti površnost u oblikovanju i obrednom vrjednovanju verbalne komunikacije – riječi, jezika, govora, kao i različitih forma liturgijskoga teksta. Kritika da se danas u liturgijskoj obrednosti uvelike izgubila osjetljivost za liturgijski simbolički govor – pri čemu se misli na neverbalni oblik komunikacije – jednako je istinita kao i tvrdnja da se danas zanemaruje raznolikost i nijansiranost liturgijskoga verbalnog govora. Kažemo li, naime, da je govor u liturgiji dio obrednoga *događanja*, samo po sebi postaje razumljivo da ga se ne može svesti na razinu posredovanja određenih poruka i sadržaja, tj. na razinu zvučnog reproduciranja i slušanja. Sam govor, da bi bio obredni i liturgijski, mora čuvati vlastitu dimenziju obredne događajnosti. Stoga će i uho koje nije istančano za različitost tipologija liturgijskoga govora, lako 'zamijetiti' da je neki govor površan, neuvjerljiv, neautentičan, neprikladan, sve do pridjevaka da je »nepobožan« ili »rastresen«. Takve kritike ne dovode u pitanje sadržaj, nego preispituju način komuniciranja obredne riječi. Način govora pripadni je i određujući element riječi. Riječ je ovisna o načinu njezina izgovaranja, o rečeničnom ili fonetskom kontekstu, o 'vanjskom' kontekstu u kojemu je izgovorena.

Riječ u ruhu govora

U suvremenoj lingvistici može se susresti tvrdnja kako nijedna riječ nije jednoznačna te da nema samo jednu predmetnu pripadnost. Ta nas spoznaja razuvjerava o »zatvorenom« znanju ili o značenjskoj postojanosti komuniciranja. Polisemičnost riječi razotkriva se osobito u njezinu go-

Riječ se razumijeva iz govornoga čina koji je rađanje riječi.

vornom artikuliranju i izražaju. Izgovorena riječ ne zatvara značenje. Ona otvara komuniciranje, uvjetovano različitim kontekstima. Leksičku ili pravopisnu riječ nije uvijek moguće izjednačiti s govornom ili fonetskom (prozodijskom). U nekim je jezicima, kao npr. u francuskom, ta različitost znatno šira pa jedna te ista riječ, zavisno od rečeničnog konteksta, poprima različite izgovorne oblike. No, rečenica, kao organizirana sintaktička cjelina, nije jedini kontekst izgovorene riječi. Zato se riječ razumijeva iz ambijenta u kojemu se izgovara i iz svrhe kojoj govor služi. Riječi, promatrane same za sebe, nose tek dio značenja koje se u određenome trenutku ili prigodi želi komunicirati. Reći »Čestitam« podložno je značenjskoj varijabilnosti koja ovisi o načinu i intonaciji govora, o melodijskom naglasku te popratnim »govornim« neverbalnim elementima. Zato je *govor* sustav koji prelazi granice komuniciranja kroz glasove artikulirane u riječi i rečenice. Jezik je tek dio govornoga sustava, a verbalni jezik može biti zamijenjen i nadopunjen drugim oblicima govora. Iskustvo nam kazuje da je verbalni jezik rijetko kada izoliran u osnovna značenja riječi. Ljudska komunikacija rabi jezik i riječ

unutar govornih (verbalnih i neverbalnih) sustava koji nijansiraju riječ 'novim' značenjima, a komunikaciji daju novu snagu prijemljivosti.

Zbog svega ukratko naznačenoga »govor« je unutar komunikacijskoga sustava vrlo relativan i uvjetovan fenomen jezika i riječi. Etimologija nam otkriva da praslavenska riječ *govorъ* izvorno znači *mrmor*, *žagor*, *žamor* (u ruskom jeziku i danas 'govor' znači 'mrmor') te da je uvijek potrebno dekodirati značenje iz toga »mrmora«, ucijepljenoga u sustav različitih komunikacijskih kodova. Oblikovanjem »mrmora« ili mrmorenja u ozračju neke kulture i drugih uvjetovanosti nastaje *jezik*. Mi danas, površno izjednačavajući značenje riječi *govor* s riječju *jezik*, kao da želimo postići jednoznačnost i jasnoću govora, zaboravljajući pritom širinu i različitost govornoga i komunikacijskoga značenja pojedinih riječi. Riječi su 'mrtve' dok ne budu izgovorene. Govor im daje značenje. Govor je, dakle, *čin riječi*, njezin komunikacijski put do primatelja. Riječ se, međutim, ne prima samo slušanjem. Nju se doživljava i drugim sposobnostima. Reći nekome »Dobro jutro« može se na različite načine. Zato ta ista rečenica, zavisno od njezina izgovora i od smještaja u govorni kontekst, može izazvati ozarenost na licu, divljenje, radost, ali i čuđenje, ogorčenost, tugu... Riječ je dakle *podložna* govoru, njegovoj varijabilnosti i kontekstualizaciji.

Riječ »utkana« u obred

Obred je, zacijelo, jedno od najposebnijih mjesta ljudskoga govora, ponajprije jer zadire u područje neizrecivoga. U obredu je riječ tek segment obrednosti. Riječ biva *utkana* u obredno događanje. To u-tkanje (*textus*) u obredni čin čini je specifičnom i obredno obilježenom. Obred je u doslovnome smislu *kontekst* obredne riječi, s prisjećanjem da kontekst nije tek slučajno okružje nego zbilja životne neodvojivosti. Lat. *contextus* vodi nas do *contexere*, tkati, dvije zbilje utkati u jednu, do mjere njihova srastanja u novi oblik. Obredna je riječ neodvojiva od obreda kao što su niti neodvojive od tkanine u koju su utkane i koju tvore. Razdvajanjem niti tkanina biva raspredena, jednostavno nestaje, a niti postaju bezvrijedne. Na sličan

način i obredne riječi, odvojene od obreda, bivaju rastočene u »gole poruke«, nosive značenjem, ali neizazovne za primanje i iskustvo. Razumljivo je, dakle, da *obredni kontekst postaje tekst*, tj. postaje sastavnim dijelom poruke koja je oblikovana (tkana) kroz otajstvo koje se slavi..., kroz riječi, kroz osobu koja govori, kroz mjesto i vrijeme (ili prigodu) govora, kroz čin unutar kojega se izgovara... Obred, stoga, nema zadaću samo posredovati riječ, nego omogućiti njezino oblikovanje, razumijevanje i događanje. Suvremeni oblici posredovanja riječi – kao npr. radio ili televizija – u želji za jasnoćom komuniciranja, nastoje »očistiti« riječ (zvučni signal) od svakoga »medijskog šuma«, pretvarajući je u »digitalni« oblik, sveden na »čistu zvučnost« riječi. Liturgija nipošto »ne čisti« riječ od »obrednoga šuma« i ne teži pretvoriti je u »jasnoću poruke«, nego joj upravo kroz obrednost želi omogućiti zbiljnost kako bi bila iskustveno primljena i doživljena. Kao što se obredna gesta »vrši« i doživljava iskustvom, tako se i sama obredna riječ događa i iskuša.

Govoreći o obrednim riječima u iskušenju smo odmah pomisliti na riječi »zadane« pisanim oblikom, odnosno liturgijskim obrascem ili »tekstom«. Potrebno je, međutim, uočiti važnost *celebrativnoga teksta*, tj. događaja, riječi i misli (Logos) koje su svoje oživotvorenje našle u govoru obrednoga/slavljeničkoga čina, a koji je neobuhvatljiv pisanim oblikom riječi. Zato »rečenica« obrednoga govora, vođena liturgijskom dinamičkom sintaksom, uključuje i sve obredne elemente unutar kojih i zajedno s kojima se događa riječ. Verbalni i neverbalni govor nisu dva susljedna ili razdvojena oblika liturgijske komunikacije. Riječ je o jednom(!) liturgijskom jeziku u kojemu obredna sintaksa združuje verbalne i neverbalne kodove u isti govor. Kao primjer možemo uzeti liturgijsko ruho koje daje novo značenje riječima što ih službenik izgovara. Ruho, naime, nema zadaću razlikovati liturgijskog službenika od zajednice vjernika, nego razlikovati ga od njega samoga, od njegove osobe i njegovih osobnih uvjetovanosti te tako omogućiti komunikaciju koja uvodi iskustvo drukčijosti. To »drugo« govori i o novome značenju riječi koje službenik izgovara. On u obredu

ne izgovara »svoje riječi«, nego Riječ Božju i riječ Crkve. Zato je njegovo oblikovanje riječi koje izgovara zadano okvirom liturgijske službe koju vrši. Stavljanje osobnoga ispred onoga što pripada vlastitosti liturgijske službe raskida komunikacijski lanac između Boga i okupljene zajednice. Da bi liturgijski govor bio tako shvaćen (dekodificiran) i iskušen, valja ga i oblikovati (kodificirati) u kodu liturgijske teandričke komunikacije.

Liturgijski emitenti i primatelji

Uočavajući različite »književne« forme liturgijskih tekstova (molitva, iskazivanje hvale, himan, poklik, zaziv, vapaj, poziv, otpust...) može se upasti u iskušenje da se i samu liturgijsku riječ tumači i interpretira polazeći isključivo od te književne oblikovanosti i jezične forme. Neovisno u koji je »književni« oblik zaodjevena, liturgijska riječ uvijek ima Boga kao svoga *prvog emitenta*. Trojstveni Bog, koji se objavio kao zajedništvo osoba i čijom se komunikacijom ljudima daruje spasenje, izvor je svakoga liturgijskog govora (C. Cibien). Liturgijski službenik, ili sama zajednica, izgovarajući riječ obrednoga dijaloga uvijek su *drugotni emitenti*, vršeći službu

Govor je dijalog koji riječ stavlja u odnos osoba.

posredovanja Božjega govora. Čak i molitva koja je oblikovana kao osobna molitva ili kao molitva zajednice uvijek ima nadahnuće u Bogu, u njegovu naumu spasenja: »sam se Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima« (Rim 8,26) približavajući našu molitvu »željama Duha«.

Prvi primatelj prema kojima je usmjeren liturgijski govor jesu sudionici slavlja, oni kojima je upućena izgovorena riječ. Eklezijalna dimenzija liturgijskoga slavlja uključuje i *drugotne primatelje* – one koji fizički nisu prisutni na slavlju, ali su u nj uključeni na neki drugi način: oni za koje se moli i oni koji se posredstvom televizijskoga ili radijskoga prijenosa pridružuju zajednici slavitelja.

Takva liturgijska dijaložnost, ucijepljena u otajstvenu dinamiku koja prelazi prostornost i trenutnost okupljene zajednice, uvodi nas u spoznaju o snazi liturgijske riječi. Ona nije oblikovana samo govornom sposobnošću drugotnoga emitenta (liturgijskog službenika), nego ponajprije zbiljom otajstva u čijoj se dinamici događa. Vrijedno je stoga vidjeti kako liturgijska riječ, osobito ona euhološka, otvara nove odnose i komunikacijske relacije, nadilazeći dvosmjernost koja se događa između odašiljatelja i primatelja. Budući da se liturgijsko slavlje Crkve ucjepljuje u povijest spasenja te je, stoga, uvijek i istodobno »spomen-aktualizacija-predokus« Božjega djela spasenja, riječ kao način uzbiljenja Otajstva ima biti percipirana u toj novoj povijesno-spasenjskoj periodizaciji. Liturgijske molitve, naime, redovito slijede shemu u kojoj se jasno raspoznaje povijesno-spasenjski odnos između spasenjskoga djela (*mysterium*), obrednoga čina (*actio*) i života zajednice (*vita*), s perspektivom do obzora vječnosti: »Bože..., ti koji si *nekoć...*, daj da Crkva tvoja *sada (danas)...* te tako u *vječnosti* postigne..., po Kristu Gospodinu našem.« Molitelj u liturgijskoj molitvi ne stoji sam pred Bogom. Njegove riječi ne izriču tek jednoznačno njegovo nutarnje stanje i duhovne potrebe. Molitelj se kroz riječi molitve ugrađuje u Božji naum spasenja. Molitva, dakle nije samo vapaj. Ona je spomen na Božja djela spasenja, iskazivanje hvale za Božji spasenjski zahvat, otvaranje Božjoj blizini i snazi njegova Duha, očitovanje

moliteljeve spremnosti da se i po njegovu životu vrši Božji naum spasenja. Nekada se može činiti da je takva shema, koja uključuje čitavu povijest spasenja, »misaono opterećenje« za molitveno raspoloženu dušu. No, liturgija nema cilj negovati takva molitvena ili 'pobožna' stanja i raspoloženja, nego aktualizirati Božje djelo spasenja i omogućiti prediskustvo (predokus) vječnosti. Ona uvodi u »stanje spasenja«.

Liturgija na bira riječi koje će nas duhovno raznježiti pred Božjom prisutnošću, nego traži riječi koje će nas uvesti u zbiljnost spasenja.

Na tom tragu liturgija ne bira riječi koje će nas duhovno raznježiti pred Božjom prisutnošću; ona traži riječi koje će nas, ne plašeći se zahtjevnosti životnoga predanja, uvesti u zbiljnost Božje blizine i u spasenjsko poslanje Crkve. Stoga ćemo u liturgijskoj molitvi izgovarati riječi i susretati slike koje, možda, neće naći mjesta u našoj osobnoj pobožnosti: otajstvo, božansko preporođenje, dionici božanske naravi, posinjenje, sinovi svjetla, svjetlo istine, sveta radost, žrtve Staroga saveza, stara grješnost, tvoj promisao, dioništvo u Isusu Kristu, buduća dobra, savršeno bogoštovlje, ispovijedati tvoje ime, biti kvasac svijetu, biti dionici Kristova svećeništva... Pri tim 'teškim' molitvenim sintagmama nije presudno da one postanu riječi naše osobne molitve, koliko je važno da mi postanemo dionici zajednice koja »u snazi istoga Duha« upućuje Bogu hvalu i očituje svoju spremnost da bude suradnikom u Božjem djelu spasenja.

Tipologija obrednih riječi

Imajući u vidu prethodno iznesene misli potrebno je ipak razlikovati nekoliko tipova liturgijskih molitvenih obrazaca. Romano Guardini još je u godinama prije Drugoga svjetskog rata, promovirajući ideju djelatnoga sudjelovanja vjernika u liturgiji, u svojim razmatranjima ukazivao na specifičnost *činidbenih*, *hvalidbenih* i *molidbenih* riječi. Tim osnovnim tipovima liturgijskih molitava valja pridružiti i već spomenute riječi zazivâ, poklikâ, vapajâ, otpjevâ,

odgovorâ... Sve one na vlastit način posreduju dinamiku otajstva te liturgijskoga molitelja uvode u otajstvenu riječku spasenja.

▪ **Činidbene riječi.** Budući da je liturgija *događanje* Božjega spasenja, vrijedno je uočiti posebnost onih obrazaca i riječi u kojima je koncentrirana preobrazbena ili »činidbena« snaga liturgijskoga čina. To su riječi koje su ujedno i čini. Riječi koje se ne zadržavaju na kazivanju, nego se odjelotvoruju, ostvaruju ono što znače. Redovito se kao primjer tih »činidbenih« riječi navode Kristove riječi ustanovljenja euharistije i njihovo izgovaranje u euharistijskoj molitvi, kao riječi koje označavaju mjesto-trenutak euharistijske pretvorbe. Izdvajanje toga primjera može, međutim, zavesti u krivo razumijevanje tih riječi. Riječi, naime, nemaju snagu u samima sebi, pa ni u snazi ili načinu izgovaranja. Budući da se liturgija Crkve događa »u ambijentu Duha Svetoga«, preobrazbena snaga izgovorenih riječi dolazi od same božanske djelotvornosti. Stoga je potrebna vjera koja zajednicu otvara djelovanju Duha. Za razumijevanje tih pretvorbenih riječi korisno je prisjetiti se Kristove riječi: »Ovo činite *kad god* pijete, *meni na spomen*« (1Kor 11,25). Spomen na Gospodina i na njegovo otkupiteljsko djelo jest čin vjere, pa i sama riječ može postati činom, događajnošću. Ondje gdje se ne događa čin vjere i gdje ne postoji otvorenost Božjemu djelovanju, riječi nisu činidbene. Upravo iz toga razloga riječi ustanovljenja euharistije, kao pretvorbeni čin/riječ, ne mogu biti izdvojene iz euharistijske molitve, pa ni iz cjelovitosti slavlja euharistije. Tek u kontekstu slavlja, koje je zajedništvo Crkve s Kristom u snazi njegova Duha, možemo govoriti o pretvorbenoj snazi Kristovih riječi. Izgovorene u nekome drugom kontekstu/mjestu te iste riječi ostaju lišene sakramentalne 'učinkovitosti'. Riječi ustanovljenja euharistije jesu, dakle, riječi spomena i riječi slavlja.

Potrebno je to naglasiti kako bi se na prikladan način mogao oblikovati govor činidbenih riječi. Izgovor mora ostati otvoren spomen-činu, izbjegavajući dojam da činidbenost proizlazi iz svećenikove osobne pobožnosti ili iz sadašnjosti molitvenog raspoloženja. Svećenik je izgo-

varajući te riječi sav u znaku epikleze – nagnut prema oltaru – očitujući svoje služenje i poklonstvo pred Kristom koji po spomen-znaku (»uze kruh«) i spomen-riječi (»Ovo je moje tijelo«) tvori jelo dioništva u njegovu božanskom životu. Svećenici koncelebranti jednako slijede predsjedateljevu epikletsku gestu – drže ispruženu ruku nad (prema) darovima – a vjernici laici to isto raspoloženje otvorenosti izražavaju stavom klečanja. Zamijetimo da predsjedatelj, obraćajući se u molitvi nebeskom Ocu, kaže da »on (Krist) uze

Događajnost riječi uvijek je praćena liturgijskom gestom.

kruh u svoje svete i časne ruke, riječima blagoslova dade tebi hvalu i dade svojim učenicima...« (Prva euharistijska molitva). Riječi koje izgovara svećenik čuvaju aoristni oblik – *uze, zahvali, razlomi, dade* – čime se ističe jednokratnost, dovršenost i neponovljivost Kristova pashalnoga otajstva. No, te su riječi praćene činom koji se događa u slavljeničkom *sada*. Svećenik nije kadar »ponoviti« ono što je Krist učinio jednom zauvijek. Crkva po službi svećenika čini spomen-čin, otvorena njegovoj spasenjskoj djelotvornosti. Čin sadašnjosti dobiva, po božanskoj riječi, snagu iz neponovljivoga spasenjskog čina.

Na sličan način, iako ne u identičnosti, možemo navesti i druge činidbene riječi. Nalazimo ih u svakome sakramentalnom slavlju: »Ja te krstim...«, »Ja te odrješujem...«, »Ja I. uzimam tebe...«, »Primi pečat dara Duha Svetoga«... Sve su to 'pretvorbene' riječi u kojima se događa spasenjska preobrazba čovjeka. Riječi izgovorene »in persona Christi« i »in persona Ecclesiae«. Ta »druga osoba« svećeničke službe jest izvorni kontekst riječi koje postaju čini. Mogli bismo ov-

dje pridružiti misao svetoga Augustina: »Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum« (In ev. Joh., 80,3). Tvarnoj osnovi (*elementum*) sakramentalnog čina pristupa Riječ te tako nastaje (*fit*) sakrament.

Kratkoća i misaona zbijenost liturgijskih obrazaca, oblikovanih u duhu rimske metrike, opominje nas na 'opasnost' devocionalizma u koji je moguće zaogrnuti liturgijske riječi i čine. Sentimentalna pobožnost razgrađuje povijesno-spasenjsku periodizaciju liturgijskoga čina te nas čini nemoćnima zamijetiti što drugo doli samo sadašnji trenutak obrednoga čina. U takvom izgovaranju riječi aoristni oblici gube smisao te im se daje značenje prezenta, gledanog iz perspektive liturgijskoga službenika i sadašnjosti čina: uzimam kruh, podižem oči, iskazujem hvalu, razlamam, dajem... Liturgijska vjera oblikuje pravu pobožnost (*eusebeia*), neodvojivu od vjere, i ujedno ozdravlja vjernički duh od površnih stanja (*devotio*) koja ne dopiru dalje od blago izgovorene riječi i probuđenih raspoloženja duše. Riječi/čini »uzimaju i lome« službenike i sve dionike slavlja, daju im »liturgijski trpjeti« preobražavajući ih (otajstvena pretvorba) u spasenjsku novost u svijetu.

■ **Hvalidbene riječi.** U liturgiji susrećemo izraze »dati hvalu« i »iskazati hvalu« (*gratias agere*). Riječ je o činu koji nadvisuje zahvalnost za primljeno. Zahvalnost se rađa iz primanja. Bez primljenoga dara, pa bio on i neznatan, zahvalnost postaje neutemeljenom i besmislenom. Za razliku od zahvaljivanja, *iskazivanje hvale* ne polazi iz iskustva primanja, nego iz sigurnosti da nekomu hvala (ili slava) pripada. Bog je dostojan hvale i našega slavljenja neovisno o našem raspoloženju ili o primljenom daru. Slavljenje Boga jest početak svake molitve (»sveti se ime tvoje...«). Biblijska molitva hvale uvodi nas u takav molitveni duh: »Nek' svi hvale ime Jahvino, jer jedino je njegovo ime uzvišeno! Njegovo veličanstvo zemlju i nebo nadvisuje« (Ps 148,13); »Hvalite Boga u Svetišću njegovu, slavite ga u veličanstvu svoda nebeskog« (Ps 150,2). Liturgija Crkve koncentrira svoje iskazivanje hvale Bogu u himničke poklike: »Hvalimo te, blagoslivljamo te, klanjamo ti se, slavimo te, zahvaljujemo

Briga za slavlje jest briga za riječ i njezinu obrednu pojavnost.

ti zbog (*propter*) velike slave tvoje!« *Propter magnam gloriam tuam!* Latinski *propter*, kao uzročni veznik, kazuje da je u Božjoj slavi prvi razlog našega slavljenja. Krist, kao objavitelj Boga, jest *Gospodin slave* (1Kor 2,8). Ne slavimo Boga s nakanom da bismo ga učinili slavnim, nego s razlogom što njemu pripada slava, što jest u slavi. Po samome slavlju bivamo dionici njegove slave, proslavljeni zajedno s njime. Naša je proslavljenost, kao dar njegove milosti, uvijek *udionička*, u ovisnosti o njemu. Između nas i njega, kako kaže Guardini, »ne postoji nikakav 'i'; stojimo sami 'pred njim' i 'po njemu'«. Živimo u njemu, kao dionici njegove slave.

Takvo raspoloženje duha trebalo bi nadahnjivati i oblikovati svako liturgijsko slavlje. Priprava za djelatno sudjelovanje u liturgijskom slavlju zahtijeva upravo takvo hvalbeno raspoloženje koje je spremno »darovati hvalu« (bogoštovlje) bez očekivanja korisnosti. Ako iskrenost dara počiva u potpunoj nesebičnosti, onda je bit bogoslužja još više u bezinteresnoj darovanosti hvale Bogu. Boga hvalimo zbog njega samoga, zato što jest. On jedini jest, Onaj koji jest. Naš je život udioništvo u njegovu »jest«.

Liturgijska riječ odijeva ruho pjesme, poklika, molitve...

Imamo li u vidu takvu hvalbenu misao vodilju liturgijskih slavlja, lakše ćemo razumjeti zahtjevnost vjere koja se traži za istinsko sudjelovanje u slavlju. Primjer hvalidbene naravi liturgijskih riječi vidljiv je na očevidan način u pokliku koji svećenik izgovara nad euharistijskim darovima koji se donose na oltar: »Blagoslovljen si Bože svega svijeta; od tvoje darežljivosti primismo...« Taj bi obrazac trebao biti uzor kršćanskoj blagoslovnoj molitvi, npr. kod obiteljskoga stola. Naša je molitva, međutim duboko označena imperativnim glagolskim načinom »Daj nam!«

Pretvaranje liturgije u pobožnu prošnju – kroz molitvene vapaje, pjesme, način izgovaranja molitvenih obrazaca, kroz obredne geste i stavove tijela – znači negiranje vlastitosti kršćanskoga bogoštovlja. Spasenje je *dar Božje ljubavi*, a ne nagrada za usrdnu molitvu. Bilo bi zanimljivo analizirati pjesme koje – često vrlo slobodno i bez valjane kriteriologije – uvrštavamo u liturgiju te vidjeti koliko je u njima nadmoćna prisutnost prošnje i vapaja naspram iskazivanja hvale. Kao da želimo reći da nam po naravi pripada ono što je moguće imati samo po Božjoj darovanosti.

Blagoslovljenije je derivati nego primati. Stoga je i ljepota bogoštovlja u darivanju/iskazivanju hvale. Onomu, pak, tko je uronjen u Božju slavu, ne nedostaje ništa. U uronjenosti u hvalu Bogu sama prosidbena molitva zadobiva pravu mjeru. ■ **Prosidbene riječi.** Ostavljajući za kraj razmišljanje o prosidbenim liturgijskim molitvama ne želi se reći da su one u liturgiji manje važne ili da im ondje nije mjesto. Liturgijsko »biti u Bogu« i »iskusiti njegov dar spasenja« osposobljuje nas za istinsku spoznaju onoga što nam nedostaje. Liturgijsko udioništvo u božanskom životu odgaja nas za duh prave molitve: »daruj nam ono što i ne umijemo moliti« (zborna molitva dvadeset i sedme nedjelje kroz godinu) »da naše služenje bude sveto kao i tvoji darovi« (darovna molitva trinaeste nedjelje kroz godinu) »te nam srce smjera onamo gdje su prave radosti« (zborna dvadeset i prve nedjelje kroz godinu). Iskustvo Božjega spasenja u liturgiji Crkve daje nam spoznaju naše nedostojnosti pred njim, jasnoću gledanja na grijehe, umijeće predane molitve za ono što je istinski potrebno, spremnost za kajanje i za molitvu oprostjenja. U molitvi koja je oblikovana Božjom spasenjskom inicijativom kršćanska egzistencija zadobiva dah i miris božanskoga života.

Korisno je u ruke uzeti Rimski misal te se nadahnjivati nad zbornim i popričesnim molitvama. One ne oblikuju samo našu molitvu, nego i kršćanski život. Moliti za ono čega se »savjest plaši« i ono za čim srce ne žeda znači nastojati za novostu života. Sekundarna etimologija pojma *egzistencija*, rabljena osobito u duhovnosti, kazuje da egzistirati znači *biti iz* ili *biti (stajati) izvan* (ex sistere). To je ljudski život na zemlji, izvan Domovine koja mu je vlastita, bivovanje izvan Boga. Zato egzistencija nije nikada 'esencija' života; ne može biti promatrana sama za sebe i smisao ne nalazi u sebi, nego tek u odnosu prema Drugomu iz (ex) kojega izvire i za kojim žeda. Liturgijska prosidbena molitva nadahnjuje i usmjerava ljudski život prema novosti koja čovjekovu zemaljsku egzistenciju preobražava u iskonsku esenciju čovjeka – u darovanu sličnost i sunaravnost s Bogom. Liturgija je zato istinska škola molitve koja ljudsku *egzistenciju* preobražava u kršćansku *inzistenciju* (in sistere), u životno »biti u Kristu«. ■

Verbalni govor u liturgiji i njegova performativnost

U razlikovnosti sa svakidašnjicom i kazalištem

Ivan Šaško

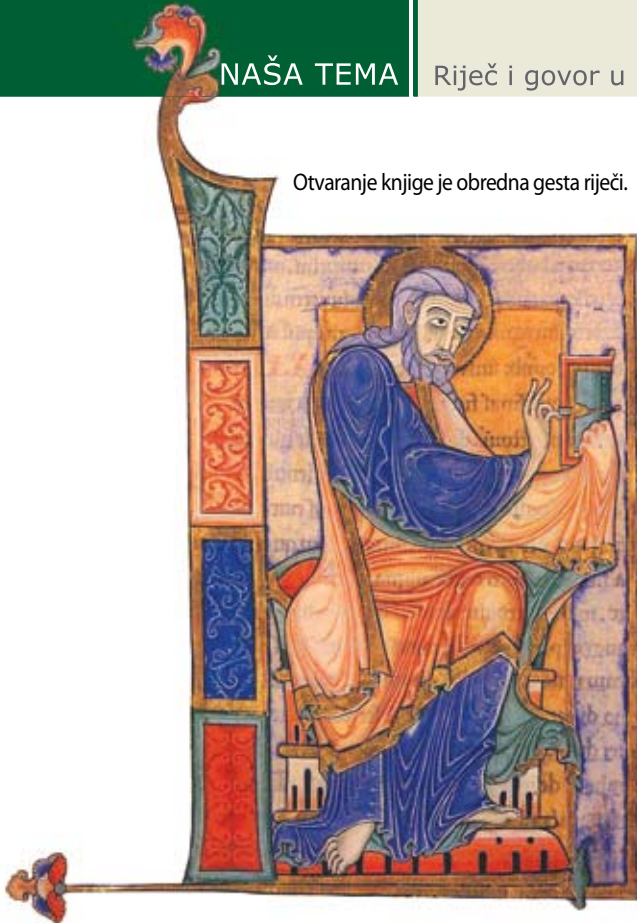
Često spominjemo istinu da je u liturgiji riječ djelotvorna. Pritom ne smijemo zaboraviti da je posrijedi liturgijska, obredna riječ, uvijek oslonjena na Riječ i da je njezin produžetak, njezin izražaj. Verbalno u liturgiji nije riječ u liturgijskome slavlju, nego obredna, liturgijska riječ. Baš zbog toga ona nije svediva na uobičajenost i nerazlikovnost od drugih riječi. Riječ koja nije liturgijska jest ona koja pokušava unutar obreda neobredno tumačiti obred. Neliturgijska je i ona riječ koja nema povjerenja u spasenjsku djelotvornost i pretvara ju u didaktičku ili katehetsku riječ.

Proteklo stoljeće, a slobodno to razdoblje proširimo i na nekoliko stoljeća, u rimsku je liturgiju unijelo mnoštvo naglasaka koji su se najviše oblikovali u iznošenju i čuvanju objavljenih istina te u njihovim posljedicama za etičnost življenja vjernika. Zamjetljiva su pretjerivanja u dogmatskome smislu (koji je zadnja dva desetljeća oslabio) i u vezanosti liturgije i etike (što nije ostvareno na razini cjelokupne obredne dinamike, nego na podrazumijevanju i verbalnome naglašavanju). Ako se ostane na tim vidicima vjere, liturgija može djelovati kao stvarnost koja ima svrhu prosvjetljivati vjernike, poučavati o bitnim sadržajima vjere te poticati ih da budu dosljedni u življenju tih sadržaja. No, kršćanska se liturgija ne može svesti na pedagoško-kognitivnu, tj. odgojno-spoznajnu funkciju. Kao uvjerljivi prilog toj tvrdnji ostaje istina da se liturgija nije nikada mogla svesti na kerigmatsku zauzetost Crkve ili biti zamijenjena propovijedanjem, poučavanjem ili nagovorima. Liturgija u sebi čuva snagu obrednih govora, među kojima i verbalni govor ostaje *obredni govor* sa svojom glavnom odlikom – da ima snagu preobražajnosti, ili kako se običava reći: taj je govor *performativan*.

Performativni čini utemeljuju zbilju u kojoj, zahvaljujući insceniciranju pojedinih isječaka ili vidika zbilje, svim sudionicima omogućuju nova iskustva koja pokreću tijelo i duh. Oni stvaraju prostor iskustava u kojima se dotadašnja iskustva mogu tumačiti na nov način i iskusiti novo tumačenje sebe i svijeta. Performativnost uvijek upućuje na obrednost. Obredi, osobito oni koji se vrše na prjelascima unutar životnih mijena pojedinaca ili društava, vrijede kao preobražajni, budući da društveno objektiviziraju te prjelaske te ih oblikuju kao neopozive.

Središnji dio preobrazbenoga obrednoga procesa funkcionira zahvaljujući inverziji, odnosno *anti-ustroju* koji zamjenjuje dotadašnju ustrojenost (zajednice). Dotadašnja načela se stavljaju izvan snage, a na temelju *anti-ustroja* rađa se nova iskustvena zbilja. U kulturalnim *'performansama'*, kao i u suvremenim kazališnim izvedbama, stvara se specifičan slobodni prostor u kojemu se spaja kritika postojećega društvenog reda s predstavljanjem odstupajućih smjerova (*'protusvjeto'*). Performativno iskustvo otvara neobičnu perspektivu i, barem za trajanja toga događaja, modificira koordinate procesa tumačenja. S pomoću djelotvornoga trenutka, na primjer, i kazališno je uprizorenje povezano s obrednim procesima, premda mu nije konačni cilj nepovratno mijenjanje društvenoga stanja. Ipak, valja naglasiti preobražajnu snagu s kojom računa kazališna umjetnost i koja je od svojih najranijih početaka prožeta upravo preobražajnom mjerodavnošću.

Otvaranje knjige je obredna gesta riječi.

Teoretičari umjetnosti, među kojima je i G. Fuchs, kao bit kazališta vide u ritmičnosti gibanja ljudskoga tijela u prostoru, s namjerom dovođenja drugih ljudi u isto gibanje. Konačna, najuzvišenija, svrha bila bi ulazjenje u nad-stvaran oblik svijesti. Drugi (poput B. Brechta) poimanje kazališta temelje na bitnoj promjeni gledatelja, objašnjavajući, poučavajući i otkrivajući smisao društvenih okolnosti. 'Angažiranost' se nalazi na tragu promjene razmišljanja; preobrazbe kao procesa prepoznavanja i spoznaje. Ne nedostaju pojmovi 'svetoga kazališta' koje na pozornici kani nevidljivo učiniti vidljivim (*the Theatre of the Invisible-Made-Visible*), što puno puta omogućuje, čak i zahtijeva, da se zajedno nađe 'čisto i nečisto', kako bi se došlo do njihova razlikovanja. No, u konačnici se želi gledatelje suočiti s novim gledištima te ih, na umjetnosti svojstven način, pročistiti i obnoviti.

Primjer Aristotelova poimanja tragedija

Obogaćujuće je i nadasve zanimljivo gledište koje o tragediji susrećemo u Aristotelovim razmišljanjima, kao temeljima europske kazališne

kulture, pri čemu posebno mislim na katarzičku dimenziju. Aristotel tragediju vidi kao »oponašanje dobroga i u sebi zatvorenoga djelovanja (*mimesis prakseos spoudaias kai telaias*) određene veličine, u oblikovanu govoru«. Radi se o oponašanju djelovanja, a ne izvješća, a to oponašanje priziva bol i strah te ostvaruje pročišćenje (*ten katharsin*). Aristotel pojam katarze prenosi iz područja religije i bogoštovlja te medicine u područje glazbe, odnosno kazališta, točnije tragedije. Vidljivo je također da glazba nema svrhu odgajanja ili zabave, nego opuštanja i izlječenja (*anapausis*).

Gledajući na taj način, performativnost je sastavljena od govornoga djelovanja koje uključuje i verbalni govor. Poezija to pokazuje na najizravniiji način. Kada se u renesansi ponovno otkriva Aristotelovo djelo, ostaje pomalo u sjeni, zbog prevladavajućega prihvaćanja Horacijeva gledišta (*Ars poetica*) koje je u prvi plan stavljalo dvostrukost djelovanja poezije: »aut prodesse volunt aut delectare poetae«. Misli se na korisnost poučavanja i na stvaranje ozračja ugode, a ponajprije na 'popravljanje' čovjeka. Izgubljeno je katarzičko značenje u odnosu na bol i tjeskobu (*eleos kai fobos*), a 'poboljšavanje' se pokušava usmjeriti u kršćansko-stoičkome moralnom smislu.

Tek će Lessing ponovno zahvatiti snagu koju izražava aristotelovska kazališna teorija, koja pomoću tragedije budi suosjećanje kao djelovanje, kao su-djelovanje gledatelja. Tako je najbolji čovjek onaj koji su-osjeća. Ne radi se samo o emocionalnoj percepciji. Tragedija traži cjelovitoga čovjeka, sa svim njegovim sposobnostima jer samo cjelovitost intelektualnih, moralnih i čuvstvenih snaga stvara katarzičko djelovanje. Čovjek prepoznaje sebe, ponovno se prepoznaje (*anagnorisis*). U tome kontekstu vidljivo je da samo tragička katarza pročišćuje, budući da ona čovjeku pokazuje, a čovjek prepoznaje granice postojanja i ugroženost prepoznate ljudskosti.

Performativnost kazališta nalazi se ponajprije u upućenosti na sebe samog; na stvaranje svoga prostora u kojemu djeluje katarzična snaga, uvlačeći gledatelje cjelinom bića u prepoznavanje zbičke koja omogućuje nastajanje novih značenjskih matrica za življena iskustva, a time i nove iskusnosti.

Razlika od kazališne performativnosti

Nisam našao dobar hrvatski prijevod strane riječi 'performativnost' (nisam siguran da ju se nastojalo prevesti), a pokušavajući skovati riječ koja bi približila stvarno značenje došao sam do nekih neologizama (koji na prvi pogled djeluju neprimjereni zbog sadržajne pretencioznosti koja ne pripada ljudskom djelovanju): *oblikotvornost*, *preustrojnost*, *zbiljotvornost*, *preobraznost*. Zapravo, svaki je govor u liturgiji ujedno i čin. Liturgijsko djelovanje uvijek posjeduje izvornost u odnosu prema spoznaji. Premda obred ima svoju kognitivističku dimenziju, prevladavajuća je ona performativna.

I obred, poput izvedaba kazališnih djela – iako bogoslužje nije nikada svedivo na kazališnu izvedbu – ima cilj u izvršavanju obrednosti; dakle, obred je sustav koji nema 'korisnost' stvaranja, upućenosti na drugi, 'stvarniji' prostor, prenošenje nekih vrijednosti u 'zbilju'... Bogoslužno djelovanje, i verbalno i neverbalno, jest izražaj vjere i u tome se nalazi i odlika preobražajnosti, jer vlastiti izražaji i izražaji drugih posvješćuju, prepoznaju i učvršćuju vjeru, obogaćuju je i usmjeruju novom snagom. U cjelokupnosti ljudske izražajnosti u sudjelovanju u liturgijskome činu nastaje prostor iskustva koji je otvoren novoj zbilji, bilo da je riječ o trajanju samoga slavlja ili i onkraj njega. Nije u pitanju samo homiletsko verbalno poticanje na drukčije življenje u perspektivi obraćenja i moralnih imperativa, nego verbalnost koja je sastavni dio liturgijskoga govora. Dakle, verbalnost jest performativna.

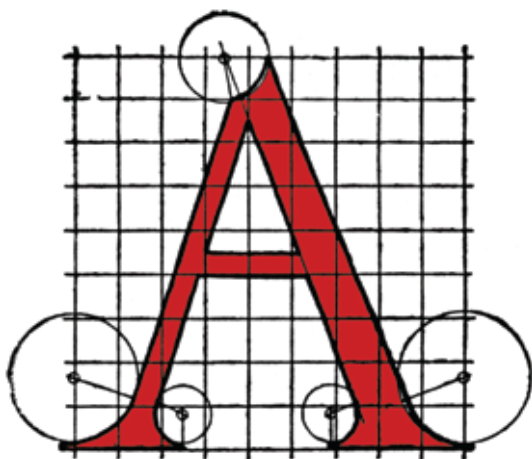
Uostalom, smatram da je takav pristup jedini kadar napraviti ozbiljnije pomake u obnavljanju liturgije, bez obzira o kojemu se vremenu radi. Zbog toga je ova tematika od presudne važnosti, jer se rasprave, vođene u zadnjim desetljećima mogu naći na stranputici koja bi odvela u dihotomiju verbalni i neverbalni govor, kao da samo neverbalni govor ima performativnu vrijednost, dok bi verbalni trebalo čuvati ili odbacivati unutar spoznajnoga, odgojnoga i katehetsko-navjesticiteljskoga okvira. Tomu nije tako, jer se performativnost liturgije ne može ostvariti takvim odvajanjem i suprotstavljanjem. Zanemarivanjem bilo kojega vidika liturgijskoga govora zanemaruje se govor.

Ponavljam da liturgijski čin nije kazališni čin, niti je bogoslužje 'izvođenje' kazališnih uprizorenja. No, liturgija se ne može razumjeti, ako se ne uoči njezina obrednost, ritualnost, ali i njezina teatralnost, tj. scenska izražajnost i govorna performativnost. U liturgiji ne postoji neka 'pripovjedna radnja', pripovijest (*story*), premda pojedini segmenti liturgijskoga čina sadrže pripovjedne sastavnice, pa čak i cjeline (osobito u anamnetskim dijelovima, oslonjenim prije svega na Posljednju večeru). Liturgijski čini nastaju kao izražaji kršćanske vjere. Pripovjedni dijelovi su performativni, ostvaruju nove obzore i stvaraju nova iskustva. Cilj im nije 'kraj priče'. Povezivanjem u cjelinu kršćanske vjere u liturgijskome slavlju postoji dvostruka povezanost sa zbiljom koja je važna za razumijevanje liturgijske performativnosti. Ne samo da je bogoslužni čin sadržajno upućen na povijesne izvore kršćanstva, odnosno na djelovanje Isusa iz Nazareta, te tako povezan s povijesnim okolnostima nastanka liturgijskih oblika iz ranoga kršćanstva, nego postoji životna upućenost na konkretnost sadašnjosti sudionika slavlja, kao pretpostavka za mogućnost slavljenja.

U liturgiji ne postoji neka 'pripovjedna radnja', pripovijest (*story*). Pripovjedni su dijelovi performativni, ostvaruju nove obzore i stvaraju nova iskustva. Cilj im nije 'kraj priče', nego događanja Otajstva.

U kazalištu je drukčije. Izvodi se neko uglavnom dramatično djelovanje, kojemu u pozadini postoji neka *pripovijest* kojoj su podvrgnuti pojedini izvođači (glumci). Osim toga, ne postoji čvrsto unaprijed određen sustav vjerovanja i jedinstvenost svjetonazora. I kazalište ima, doduše, svoju važnost za društvenu zbilju, ali ona nije jednako otvorena i dopušta se otvarati često samo interpretacijom.

Nije primjereno razliku između kazališta i liturgije tražiti u suprotstavljanju ili isključivosti pojmova: nestvarno-stvarno; privid-zbilja; igra-ozbiljnost. Kazalište ne može biti označeno kao iluzija, jer postoje primjeri upravo suprotnoga, antiiluzijskoga djelovanja. Jednostavnost, redukcionizam, fragmentarnost prizorišta, scenogra-

Nastajanje riječi i oblikovanje govora jesu oblikovanje obrednoga čina.

fije, pokazuje upravo težnju za odbacivanjem iluzije, za otklonom od 'zavaravanja' publike. Cilj je najčešće odražavanje zbilje; uvećavanje ili umanjivanje, namjerno iskrivljavanje, kako bi se dobila druga dimenzija, različita percepcija. Kazalište ne želi jednostavno oponašati, preslikavati, nego postaviti kao fikciju onaj medij, koji posreduje naizmjenično, uzajamno prevođenje zbiljskoga i imaginarnoga u međusobnoj upućenosti i povezanosti.

Bogoslužje nije u istome smislu 'stvarno', onako kako je to stvarnost svakidašnjice. I ono je na stanovit način 'stavljanje u stranu takvoga stvarnoga života'. I bogoslužje se ostvaruje u prostoru 'kao da' (što je odlika igre). Taj 'kao da', povijesno-spasenjski, je specifičan. S pomoću liturgijskoga djelovanja, a naročito u rememorativnim trenucima, prizivaju se prizori, događaji Kristova života, bez da ih se želi doslovno preslikavati; uprisutnjenje, posadašnjenje znači sadašnjost u Kristovoj povijesti.

Ono što stvara istinsku razliku jest vjera, odnosno stvarnost djelovanja Božjega Duha koji mijenja stvarnost do te mjere da ostaje samo punina. Bogoslužje djeluje tako *kao da* je djelotvorno djelovanje došlo do svoga kraja. Liturgijski *kao da* nije prostor ostvaren fikcijom, nego vjera koja sadašnje iskustvo višestruko nadraža, ne samo prizivanjem i uprisutnjenjem prošloga s pomoću djelovanja Božjega Duha, nego u vjeri prihvaćenoga povijesno-spasenjskoga obzora, darovanoga u sakramentalnoj (simboličkoj) dinamici.

Provjera higijene verbalnoga u liturgiji

Sve što je gore rečeno možda olakša put do ispravnoga pastoralnoga postupanja i stavljanja naglaska glede verbalnoga govora u liturgiji. Naime, često spominjemo istinu da je u liturgiji riječ djelotvorna. Pritom ne smijemo zaboraviti da je posrijedi liturgijska, obredna riječ, uvijek oslonjena na Riječ i da je njezin produžetak, njezin izražaj. Verbalno u liturgiji nije riječ u liturgijskome slavlju, nego obredna, liturgijska riječ. Baš zbog toga ona nije svediva na uobičajenost i nerazlikovnost od drugih riječi. Riječ koja nije liturgijska jest ona koja pokušava unutar obreda neobredno tumačiti obred. Neliturgijska je i ona riječ koja nema povjerenja u spasenjsku djelotvornost i pretvara ju u didaktičku ili katehetsku riječ.

Prva točka na kojoj se, dakle, treba zadržati jest značenje obreda. Ima li obred kakvo značenje? Obredu se ne mogu pridati posvemašnje upućenosti na izvanjske stvarnosti. F. Staal zbog toga kaže da obred nema značenja, odnosno da ima sintaksu (nutarnja pravila), ali nema semantiku (izvanjske referente). To ne znači da nema nikakva značenja, jer svaki govor ujedno uključuje i značenja, ali je riječ o otvorenoj strukturi simboličke naravi (nedovršenih i nedovršivih referenata) i zatvorenoj logici performativnosti.

Obred stoga u kontekstu značenja nužno treba vezati uz simbole. Ako ostanemo zarobljenici teze da značenja služe i da su podvrgnuta isključivo spoznaji, a da je spoznaja utemeljena na mentalnim predodžbama, oduzet ćemo govoru njegovu performativnost. Verbalni govor je govor molitve, zaziva, zahvale, a tek u homiletskome segmentu tumačenje, a taj govor nije tipično liturgijski govor. To je i prostor u kojemu najviše treba čuvati performativnost verbalnoga govora. Odstupanja od homiletskih oblika; zanemarivanje oslonaca u biblijskome i liturgijskome blagu, narušava preobražajnost i time djelotvornost riječi. Rečeno ne znači da liturgija nema pedagoško-kognitivnu vrijednost. Štoviše. Ali čuvajući narav svoga govora.

Performativna riječ izjavljuje ljubav, vjeru i nadu (*Volim te. Vjerujem. Uzdam se u te...*) i ostvaruje ju; ona zahvaljuje (*Prinosimo ti žrtvu hvale; primi hvalu...*) i ostvaruje zahvalu; ona se kaje i priznaje grijeh (*Ispovijedam se; kajem se...*); ona otvara prostor spasenja; daje blagoslov, oslobađa i

prašta (*Ja te krstim; blagoslovio te Gospodin; Ja te odrješujem; ...oprostio nam naše grijeh...*)... Vrlo se lako u slavlju uočava prjelazak iz performativnoga liturgijskog verbalnog govora u neliturgijski verbalni govor. Ističem još jedanput da je na velikoj kušnji homilija. Ona nije stanka u poštovanju naravi liturgijskoga govora; ona nije izvješće, nego dio navještaja; nije tumačenje (egzegeza), nego donošenje Radosne vijesti. Od svih elemenata ima ponešto, ali cjelina nije dio tih rodova.

Ne zaboravimo da se liturgija sastoji ne samo od vidljivoga, nego i od nevidljivoga dijela. Značenje dolazi iz holističkoga pristupa koji daje smisao. Verbalni neliturgijski govor je prepoznatljiv

po tome što iskače iz te cjelovitosti. Ako bismo ga izvukli iz obreda on bi funkcionirao samostalno. Tomu nasuprot, verbalni liturgijski govor ne funkcionira samostalno. On, izvučen iz obreda, uvijek je zvan liturgijskim; poistovjećuje se s liturgijskim. Sjetimo se samo izrazâ koji se mogu čuti: nemoj mi propovijedati (dakle, postoji *genus* propovijedi); sviraš kao da si u crkvi (znači da postoji specifičnost), sve to preuzeto iz danoga vremena i konteksta, ali ipak...

Verbalni govor u liturgiji je obredno djelovanje koje se ne može zamijeniti nekim drugim. Drugim riječima, smisao vjere koji otvara slavlje ne može se reproducirati izvan slavlja. ■

Liturgijski kalendar

SIJEČANJ

17 N DRUGA NEDJELJA KROZ GODINU

18 P Svagdan: 1Sam 15,16-23; Ps 50; Mk 2,18-22

19 U Svagdan: 1Sam 16,1-13; Ps 89; Mk 2,23-28

20 S Svagdan; ili: *Sv. Fabijan, papa i mučenik;*

Sv. Sebastijan, mučenik

1Sam 17,32-33.37.40-51; Ps 144; Mk 3,1-6

21 Č **Sv. Agneza**, djevica i mučenica, *spomendan*
od dana: 1Sam 18,6-9; 19,1-7; Ps 56; Mk 3,7-12

22 P Svagdan; ili: *Sv. Vinko, đakon i mučenik*

1Sam 24,3-21; Ps 57,2-4.6.11; Mk 3,13-19

23 S Svagdan: 2Sam 1,1-4.11-12.19.23-27;

Ps 80,2-3.5-7; Mk 3,20-21

24 N TREĆA NEDJELJA KROZ GODINU

25 P OBRAĆENJE SV. PAVLA, blagdan

vl.: Dj 22,3-16 ili Dj 9,1-22; Ps 117; Mk 16,15-18

26 U **Sv. Timotej i Tito**, biskupi, *spomendan*

vl.: 2Tim 1,1-8 ili Tit 1,1-5; Ps 96; Lk 10,1-9

27 S Svagdan; ili: *Sv. Anđela Merici, djevica*

2Sam 7,4-17; Ps 89,4-5.27-28.29-30; Mk 4,1-20

28 Č **Sv. Toma Akvinski**, pr. i crkv. naučitelj, *spomendan*
od dana: 2Sam 7,18-19.24-29; Ps 132; Mk 4,21-25

29 P Svagdan: 2Sam 11,1-4a.5-10a.13-17;

Ps 51,5-7.10-11; Mk 4,26-34

30 S Svagdan: 2Sam 12,1-7a.10-17; Ps 51; Mk 4,35-41

31 N ČETVRTA NEDJELJA KROZ GODINU

VELJAČA

1 P Svagdan: 2Sam 15,13-14.30; 16,5-13a;

Ps 3,2-7; Mk 5,1-20

2 U PRIKAZANJE GOSPODINOVO. SVIJEĆNICA, blagdan

vl.: Mal 3,1-4 ili: Heb 2,14-18; Ps 24,7-10; Lk 2,22-40

3 S Svagdan; ili: *Sv. Blaž, biskup i mučenik; Sv. Oskar, biskup*

2Sam 24,2.9-17; Ps 32,1-2.5-7; Mk 6,1-6

4 Č Svagdan; 1Kr 2,1-4.10-12; Otpj. pj.: 1Ljet 29,10-12;

Mk 6,7-13

5 P **Sv. Agata**, djevica i mučenica, *spomendan*

od dana: Sir 47,2-11; Ps 18,31.47.50-51; Mk 6,14-29

6 S **Sv. Pavao Miki i drugovi**, mučenici, *spomendan*

1Kr 3,4-13; Ps 119,9-14; Mk 6,30-34

7 N PETA NEDJELJA KROZ GODINU

8 P Svagdan; ili: *Sv. Jeronim Emiliani; Sv. J. Bakhita, djevica*

1Kr 8,1-7.9-13; Ps 132,6-10; Mk 6,53-56

9 U **Sv. Skolastika**, djevica, *spomendan*

od dana: 1Kr 8,22-23.27-30; Ps 84; Mk 7,1-13

10 S **Bl. Alojzije Stepinac**, biskup i mučenik, *spomendan*

od dana: 1Kr 10,1-10; Ps 37; Mk 7,14-23

11 Č Svagdan; ili: *Bl. Djevica Marija Lurdska*

1Kr 11,4-13; Ps 106,3-4.35-37.40; Mk 7,24-30

12 P Svagdan; 1Kr 11,29-32; 12,19; Ps 81,10-15; Mk 7,31-37

13 S Svagdan; 1Kr 12,26-32; 13,33-34; Ps 106; Mk 8,1-10

14 N ŠESTA NEDJELJA KROZ GODINU

15 P Svagdan: Jak 1,1-11; Ps 119; Mk 8,11-13

16 U Svagdan: Jak 1,12-18; Ps 94; Mk 8,14-21

17 S PEPELNICA: Jl 2,12-18; Ps 51,3-6a.12-14.17;

2Kor 5,10 - 6,2; Mt 6,1-6.16-18

18 Č Svagdan: Pnz 30,15-20; Ps 1,1-4.6; Lk 9,22-25

19 P Svagdan: Iz 58,1-9a; Ps 51,3-6a.18-19; Mt 9,14-15

20 S Svagdan: Iz 58,9b-14; Ps 86,1-6; Lk 5,27-32

Druga nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Sva zemlja, Bože,
nek ti se klanja
i nek ti pjeva, neka
pjeva tvom imenu!
(Ps 66,4)

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
u tvojoj su ruci i svemirska
prostranstva i srca ljudi:
usliši molitve svoga naroda
i udijeli mir našem vremenu.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, daj da ovim
otajstvima pristupamo
s doličnim poštovanjem.
Kad god se slavi spomen
Kristove žrtve, vrši se u nama
djelo otkupljenja.
Po Kristu.

Prvo čitanje (Iz 62,1–5)

Radovat će se ženik nevjesti.

Čitanje Knjige proroka Izaije
Sionu za ljubav neću šutjeti, Jeruzalema radi
neću mirovati dok pravda njegova ne zasine
ko svjetlost i spasenje njegovo ne plane
ko zublja. I puci će tvoju vidjeti pravednost
i tvoju slavu svi kraljevi; prozvat će te novim
imenom što će ga odrediti usta Gospodnja.
U Gospodnjoj ćeš ruci biti kruna divna
i kraljevski vijenac na dlanu Boga svog.
Neće te više zvati Ostavljenom ni zemlju
tvoju Opustošenom, nego će te zvati Moja
milina, a zemlju tvoju Udata jer ti si milje
Gospodnje i zemlja će tvoja biti udata.
Jer kao što se mladić ženi djevicom, tvoj će
se graditelj tobom oženiti; i kao što se ženik
raduje nevjesti, tvoj će se Bog tebi radovati.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam (Ps 96,1–3.7.8a.9–10a.c)

Pripjev: Navješćujte svim narodima
čudesa Gospodnja!

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu!
Pjevaj Gospodinu, sva zemljo!
Pjevajte Gospodinu, hvalite ime njegovo!

Navješćujte iz dana u dan spasenje njegovo,
kazujte poganima njegovu slavu,
svim narodima čudesa njegova!

Dajte Gospodinu, narodna plemena,
dajte Gospodinu slavu i silu!
Dajte Gospodinu slavu imena njegova!

Poklonite se Gospodinu u sjaju svetosti
njegove! Strepi pred njim, sva zemljo!
Nek se govori među poganima:
»Gospodin kraljuje!«
– Narodima pravedno upravlja.

Drugo čitanje (1Kor 12,4–11)

Jedan te isti Duh dijeli svakome napose kako hoće.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla
apostola Korinćanima
Braćo: Različiti su dari, a isti Duh; i različite
službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja,
a isti Bog koji čini sve u svima. A svakomu
se daje očitovanje Duha na korist. Doista,
jednomu se po Duhu daje riječ mudrosti,
drugomu riječ spoznanja po tom istom
Duhu; drugomu vjera u tom istom Duhu,
drugomu dari liječenja u tom jednom
Duhu; drugomu čudotvorstva, drugomu
prorokovanje, drugomu razlučivanje duhova,
drugomu različiti jezici, drugomu tumačenje
jezika. A sve to djeluje jedan te isti Duh
dijeleći svakomu napose kako hoće.
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	108	Klič Bogu
Otpjevni ps.:	113	Navješćujte svim narodima
Prinosna:	232	Gospode, primi
Pričesna:	201	O svjetlo duša, Isuse
Završetak:	603	Spasa nam Majko

»Trećega dana bijaše svadba u Kani Galilejskoj.
Na svadbiu bijaše pozvan Isus i njegovi učenici.« (Jan Kutra)

Pričesna pjesma

Trpezu preda
mnom prostireš,
čaša se moja
prelijeva!

(Ps 23,5)

Popričesna molitva

Udijeli nam, Gospodine,
Duha svoje ljubavi.
Nahratio si nas jednim
kruhom s neba, daj da
tvojom milošću živimo
u bratskoj slozi.
Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja (2 Sol 12, 14)

Bog nas pozva po evanđelju na posjedovanje
slave Gospodina našega Isusa Krista.

Evanđelje (Iv 2, 1-12)

Isus učini prvo znamenje u Kani Galilejskoj.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Bijaše svadba u Kani Galilejskoj. Bila ondje Isusova majka. Na svadbu bijaše pozvan i Isus i njegovi učenici. Kad ponesta vina, Isusu će njegova majka: »Vina nemaju.« Kaže joj Isus: »Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj čas!« Nato će njegova mati poslužiteljima: »Što god vam rekne, učinite!« A bijaše ondje Židovima za čišćenje šest kamenih posuda od po dvije do tri mjere. Kaže Isus poslužiteljima: »Napunite posude vodom!« I napune ih do vrha. Tada im reče: »Zagrabite sada i nosite ravnatelju stola.« Oni odnesu. Kad okusi vodu što posta vinom, a nije znao odakle je – znale su slugе koje zagrabise vodu – ravnatelj stola pozove zaručnika i kaže mu: »Svaki čovjek stavlja na stol najprije dobro vino, a kad se ponapiju, gore. Ti si čuvao dobro vino sve do sada.« Tako, u Kani Galilejskoj, učini Isus prvo znamenje i objavi svoju slavu te povjerovaše u njega njegovi učenici. Nakon toga siđe sa svojom majkom, s braćom i sa svojim učenicima u Kafarnaum. Ondje ostadoše nekoliko dana. Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Kristu Gospodinu, koji nas po svojoj riječi ispunja radošću spasenja, uputimo svoje molitve:

1. Svoju Crkvu svakodnevno okupljaš na svadbenu gozbu da kuša vino spasenja: daj da nikad ne prestane brinuti za one koji su potrebni tvoga spasenja, molimo te.
2. Za sve one koji su izgubili radost života: pomози im da otkriju darove koje si im milosno udijelio te tako pronađu smisao svoga življenja, molimo te.
3. Za sve one koji kane zasnovati kršćansku obitelj: okrijepi njihovu ljubav ljubavlju svojom i daj im trajno rasti u ljubavi, molimo te.
4. Za sve nas ovdje sabrane: pomози nam da nam riječ kojom nas svakodnevno hraniš bude snaga istinskoga zaručništva s tobom, molimo te.
5. Za našu pokojnu braću i sestre koji su u ovom životu tražili put k tebi: privedi ih svojoj svadbenoj gozbi u nebu, molimo te.

Kriste Gospodine, ti si po znamenju pretvaranja vode u vino objavio učenicima svoje božanstvo i nagovijestio čas svoje otkupiteljske žrtve na križu. Pomози nam da snagom tvoga križa gradimo novi svijet te u zaručničkoj nadi iščekujemo tvoj slavni dolazak. Koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

Svakodnevica čuda

Zašto trebamo čuda? Na ovo veoma često postavljano pitanje može se čuti mnoštvo različitih odgovora. Po tim odgovorima ljude razlikujemo kao skeptične, koji tvrde da čuda ne postoje, te one koji su spremni povjerovati bilo komu tko priča o nekom događaju ili činu kao čudesnom.

Od čuda prema čuđenju

U razdoblju prosvjetiteljstva veliki su mislioci smatrali da je Boga nedostojno činiti čuda jer najveće čudo koje je Bog načinio jesu priroda i prirodni zakoni. Ako ih je Bog stvorio tako čudesnim, zašto bi ih kršio, ili zašto bi 'negirao' ili nekim novim čudom povrjeđivao čudesnost svoga djela stvaranja? Ne, čudo nije dokaz Božje veličine, nego upravo suprotno. Nedostojno je Boga. Ipak je zanimljivo da danas, u vremenu u kojem letimo u svemir, okruženi moćnom tehnikom i sveprisutnom znanosti, vjera u čuda ne jenjava. Zapravo čudo se traži posvuda. Čudo koje će nas izvući iz ekonomske krize, čudo koje će omogućiti našoj reprezentaciji da ode na svjetsko prvenstvo, čudo ozdravljenja ili rješenja životnih problema. A koliko je tek čudotvoraca oko nas! Koliko ih ima, često pomislimo kako je zapravo samo pitanje trenutka kada će svojim moćima odnijeti i izbrisati sve nevolje.

Sveti Augustin je govorio da su naše oči zaslijepljene i zarobljene svakodnevnim opažanjima koja nam ne dopuštaju da vidimo čuda koja se svaki dan događaju oko nas, pa i u prirodi, čuda koja nisu ništa manja od onoga koje se dogodilo u Kani Galilejskoj na početku Isusova javnog djelovanja. Svagdanja događanja i ne možemo vidjeti i razumjeti kao čuda jer nam se čini da smo uspjeli protumačiti njihov prirodni tijek. No, zapravo se u njima i kroz njih događa čudo koje nismo sposobni vidjeti jer se događa svakodnevno, jer se ponavlja i jer u njemu ne nalazimo ništa posebnoga. Tako smo zapali u jedna paradoks: budući da nismo sposobni vidjeti čuda u našoj svakodne-

Kamene posude, koju se bile mjesto obrednoga pranja prije jela, bijahu ispunjene vinom radosti. (M. I. Rupnik, kapitularna dvorana Katedrale u Almueni, Španjolska)

vici, u našim susretima, u našem okruženju i jer nam naša svakodnevica ništa ne govori, u potrazi smo za nekom drugom vrstom čuda, onom koja bi bila sposobna ne samo zaobići svakodnevicu, nego je i zaboraviti, izbrisati ili pak potpuno izokrenuti. I sveti je Augustin bio mišljenja da Bog čini čuda kako bi u nama ponovno probudio osjećaj za prepoznavanje njegovih velikih djela i kako bismo ga iznova mogli slaviti. No, kao što možemo biti zaslijepljeni svakodnevicom, tako možemo biti zaslijepljeni i željom za čudom. Pa i kada se ono dogodi, mi ga nismo sposobni vidjeti niti ga vidimo. Možda nam zapravo najviše nedostaje umijeća divljenja, sposobnosti čuđenja i otvorenosti srca za velika Božja djela.

Liturgija mjesto čuda

Liturgija je mjesto i vrijeme slavljenja čuda. Ona je poput Isusovog čuda u Kani Galilejskoj. Događa se u svakodnevnom okruženju

našeg života u kojem se sabiremo i u koji često nismo sposobni donijeti ništa drugo osim krčaga ispunjenih vlastitom mukom i nevoljom, vlastitom nesposobnošću za oduševljenjem i za novošću života kojom nas Krist susreće. Ne vidimo da on dolazi u našu svakodnevicu, da nas pohađa, da je spreman s nama radovati se i slaviti. Isus je spreman i sposoban za slavlje. On nosi i daruje istinsku radost, istinsko veselje. Želi nas naučiti čudu slavljenja. Čudu koje smo mi zaboravili pritisnuti vremenom, obvezama, površnošću i nesposobnošću biti zajedno. To je temeljno čudo u Kani Galilejskoj. Isus odgovara na čežnju za pravim slavljem, za istinskim slavljenjem. On nas uči kako slaviti. I od nas ne traži danas ništa drugo nego da i mi budemo sposobni za slavljenje. Da poslušamo Mariju, slušamo Isusove riječi i tako pomognemo i drugima na nauče istinski slaviti Gospodina.

Ako iznova naučimo slaviti Gospodina, ako se iznova naučimo zajedno radovati, ako budemo ponovno sposobni za iskreno, srdačno i srčano slavljenje, shvatit ćemo u čemu le-

ži pravo čudo. Jer tko ne zna slaviti, tko se ne zna izgubiti u slavlju, u njegovoj gotovo besmislenoj ljepoti, taj nikada neće znati ni u čemu je pravo čudo. Neće biti spreman vidjeti da ono ne leži u bijegu od svakodnevice, nego u njezinoj preobrazbi. Neće moći vidjeti da svatko od nas može biti onaj koji je sposoban biti svjedok i posrednik čuda, poput onih koji su bili pozvani napuniti vrčeve vode na Isusuovu zapovijed.

Kada liturgijsko slavlje doživimo kao čudo koje može preobražavati naše živote, kada uistinu naučimo slaviti, tada ćemo se i drugačije odnositi prema čudima u našem životu. Odjednom ćemo vidjeti da nam liturgijsko slavlje otvara oči i srce za čuda u svakodnevici, za čuda u susretu s dragim ljudima, da nam pročišćava srce i misli i omogućuje vidjeti kako Bog čini velika djela kroz gotovo sitne i neprimjetne događaje našega života. Tada nećemo imati potrebu trčati za čudima i čudotvorcima jer ćemo znati da je onaj koji izvodi najveća čuda posred nas i u našoj svakodnevici i u našem slavljenju.

Željko Tanjić

Zrnie

»Trećega dana bijaše svadba u Kani Galilejskoj.« Tako započinje odlomak u izvorniku evanđelja. Trećeg dana u odnosu na Isusovo krštenje. Potreban je događaj »trećega dana«, Isusovo uskrsnuće, koje daje kraj i ispunjenje staromu zakonu (»napuniše posude do vrha«). Voda koja je služila za pranje postaje vinom radosti. Krist ne dolazi samo očistiti čovjeka od grijeha, nego dati istinsku radost života. Tim »čudom« on pokazuje nastupajuću novost, preobrazbeni trenutak povijesti. Bog je »čuvao dobro vino sve do sada«. Došao je »njegov čas«. (A. C.)

Odjeci Riječi

Različiti darovi, a isti Duh

uz: 1Kor 12,4-11

Kad govori o različitosti darova Duha Svetoga, Pavao naglašava da je »isti Duh« koji ih daje (1Kor 12,4-11). Različite su i službe, no sve potječu od »istoga Gospodina« (12,5). I različitim djelovanjima izvor je u »istom Bogu koji čini sve u svima« (12,6). Ne može se ovdje zanemariti trojstveni okvir izlaganja. Jedan i trojstven Bog izvor je svega djelovanja i služenja u Crkvi. Pavlova je briga očuvanje jedinstva Crkve, a jamstvo je jedinstva u samom Bogu. Slijedi popis darova Duha, za koje je danas teško odrediti točno značenje (12,8-10). Među njima je osobito važno »razlučivanje duhova« koje pomaže u procjeni podrijetla darova. Slično je i s darovima »različitih jezika« i »tumačenja jezika« koji nužno moraju doći zajedno, kako bi bili korisni za zajednicu (12,10). U različitim darovima samo je jedan »isti Duh«, koji djeluje kako hoće (12,11). Darovi Duha uvijek vode k jedinstvu Crkve.

Darko Tepert

Treća nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu! Pjevaj Gospodinu sva zemljo! Slava je i veličanstvo pred njim, sila i sjaj u svetišću njegovu.

(Ps 96,1.6)

Zborna molitva

Svemoguću vječnu Bože, ravna našim životom da vršimo tvoju volju: da u ime tvoga ljubljenoga Sina obilujemo dobrim djelima. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, pomiri nas sa sobom i primi ove darove: posveti ih snagom svoga Duha, da nam budu na spasenje. Po Kristu.

Prvo čitanje (Neh 8,2-4a.5-6.8-10)

Čitahu iz knjige Božjeg zakona i razlagahu da narod može razumjeti što se čita.

Čitanje Knjige Nehemijine

U one dane: Svećenik Ezra donese Zakon pred zbor ljudi, žena i sviju koji su bili sposobni razumjeti ga. I na trgu koji je pred Vodenim vratima čitao je knjigu od ranoga jutra do podneva, pred ljudima i ženama i svima koji su mogli razumjeti. Sav je narod pozorno slušao knjigu Zakona.

Književnik Ezra stajao je na drvenu besjedištu koje su podigli za tu zgodu. Otvori knjigu na očigled svemu narodu jer je bio poviše od svega naroda a kad ju je otvorio, sav narod ustade. Tada Ezra blagoslovi Gospodina, Boga velikoga, a sav narod podignutih ruku odgovori:

»Amen! Amen!« Potom kleknu i poklone se pred Gospodinom, licem do zemlje.

I čitahu iz knjige Božjeg zakona po odlomcima i razlagahu smisao da narod može razumjeti što se čita.

Potom namjesnik Nehemija, svećenik-književnik Ezra i leviti koji poučavahu narod rekoše svemu narodu:

»Ovo je dan posvećen Gospodinu, Bogu vašemu! Ne tugujte, ne plaćite!«

Jer sav narod plakaše slušajući riječi Zakona. I još im reče Nehemija:

»Pođite i jedite masna jela, i pijte slatko, i pošaljite dio onima koji nemaju ništa pripremljeno, jer ovo je dan posvećen našem Gospodinu. Ne žalostite se! Jer radost Gospodnja vaša je jakost.« Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam (Ps 19,8-10.15)

Pripjev: Riječi tvoje, Gospodine, duh su i život.

Savršen je Zakon Gospodnji – dušu krijepi; pouzdano je svjedočanstvo Gospodnje – neuka uči.

Prava je naredba Gospodnja – srce sladi; čista je zapovijed Gospodnja – oči prosvjetljuje.

Neokaljan strah Gospodnji – ostaje svagda; istiniti sudovi Gospodnji – svi jednako pravedni.

Riječi ti usta mojih omiljele i razmišljanje srca moga pred licem tvojim. Gospodine, hridi moja, otkupiteljju moj!

Drugo čitanje (1Kor 12,12-14.27) – kraća verzija

Vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Korinćanima

Braćo: Kao što je tijelo jedno te ima mnogo udova,

a svi udovi tijela iako mnogi, jedno su tijelo – tako i Krist.

Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni.

I svi smo jednim Duhom napojeni.

Ta ni tijelo nije jedan ud, nego mnogi.

A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja (Lk 4,18)

Gospodin me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje.

Danas se ispunilo ovo Pismo što vam odzvanja u ušima.
(*Psaltir iz opatije Ramsey, Engleska, 1300-1310.,
Pierpont Morgan Library, New York*)

Prčesna pjesma

Pristupite ka
Gospodinu
i razveselite se
da se ne postide
lica vaša.

Ps 34,6

Popričesna molitva

Svemogući Bože, ovom
svetom gozbom dao si
nam udio u svom
božanskom životu: daj
da u tom daru uživamo
svu vječnost. Po Kristu.

Evangelje Lk 1,1-4; 4,14-21

Danas se ispunilo ovo Pismo.

Početak svetog Evanđelja po Luki

Kad već mnogi poduzeše sastaviti izvješće o događajima koji se ispuniše među nama – kako nam to predadoše oni koji od početka bijahu očevici i sluga Riječi – pošto sam sve, od početka, pomno ispitao, naumih i ja tebi, vrli Teofile, sve po redu napisati da se tako osvjedočiš o pouzdanosti svega u čemu si poučen. U ono vrijeme: Isus se u snazi Duha vrati u Galileju te glas o njemu puče po svoj okolici. I slavljen od sviju, naučavaše po njihovim sinagogama. I dođe u Nazaret, gdje bijaše othranjen. I uđe po svom običaju na dan subotni u sinagogu te ustane čitati. Pruže mu Knjigu proroka Izaije. On razvije knjigu i nađe mjesto gdje stoji napisano: »Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje.« Tada savi knjigu, vrati je poslužitelju i sjede. Oči sviju u sinagogi bijahu uprte u njega. On im progovori: »Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima.« Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	239	Danas Isus
ili:	704	Saberu nas Gospodine
Otpjevni ps.:	91	Riječi tvoje, Gospodine
Prinosna:	508	Gdje je ljubav, prijateljstvo
Pričesna:	247	Uzmite, jedite
Završetak:	183	Ti Kriste kralj si vjekova

Molitva vjernika

Braćo i sestre, iznesimo svoje usrdne prošnje pred nebeskoga Oca, koji nas je u Kristu pozvao na novi život:

1. Za tvoju Crkvu:
da vjerno hodi putem Krista Učitelja te životom svjedoči radosnu vijest spasenja, molimo te.
2. Za sve koji predvode tvoj narod na putu spasenja: okrijepi ih snagom vjerodostojnoga života da uzmognu plodonosno naviještati evanđelje tvoga Sina, molimo te.
3. Za kršćane u svijetu:
podari im ustrajnost u nastojanjima oko izgradnje tvoga kraljevstva na zemlji, molimo te.
4. Za ovu zajednicu pozvanih:
podari nam milost neprestanog obraćenja i poslušnosti tvojoj riječi, molimo te.
5. Za pokojnu braću i sestre:
spomeni ih se po svojoj ljubavi i privedi u zajedništvo s tobom, molimo te.

Gospodine, udijeli svojoj obitelji mudrost razumijevanja tvoje riječi da uvijek spoznajemo tvoju volju i životom je izvršimo.
Po Kristu Gospodinu našem.

Duh Gospodnji na nama je

Današnja nam liturgija naviješta početak Lukina evanđelja. Evanđelist piše »vrlom Teofilu« da bi ga osvjedočio o istinitosti vjere u kojoj je poučen. Tvrdnjom da će »sve po redu napisati« naglašava vrijednost svoga izvješća. On je učeni liječnik, čovjek odgojen u grčkoj kulturi i naobrazbi. Ništa ne prihvaća olako, nego provjerava i istražuje. Prošlost je »pomno ispitao«, a u životu je imao prigodu osobno se uvjeriti u istinitost i ostvarenje proročanstava. Vidio je razvoj Crkve koju »vrata paklena ne mogu nadvladati«, ali jednako tako patnje i muke koje su pogodile učenike, u skladu s Isusovom najavom da će i njih progoniti poput njega. To čini dodatno pouzdanim njegovo svjedočenje. U vremenu kad se u vidu senzacija otkrivaju neka *nova evanđelja*, koja je Crkva, navodno, stoljećima skrivala u strahu od istine, dobro je ne preskočiti prvu rečenicu. Evanđelist ističe da *mnogi poduzeše sastaviti izvješća*. Vidimo da je bilo više onih koji su se okušali u opisivanju događaja vezanih uz Isusa Krista, ali ih Crkva nije prihvatila kao božanski inspirirane i kao normu svoje vjere. Stoga ih, kao nešto što joj je strano, ne propagira, ali ni ne skriva. Već u prvoj rečenici svoga svetoga teksta daje nam do znanja da kao takva postoje, pa bombastični naslovi iz medija o *velikim otkrićima* koja će, tobože, promijeniti tijek povijesti i sudbinu Crkve mogu samo izazvati podsmijeh. Kratkotrajnost takvih vijesti dodatno je svjedočanstvo o *pouzdanosti svega u čemu smo poučeni*.

Zemaljska za nebesku radost

Kod evanđelista Luke nalazimo nekoliko zanimljivih detalja o Isusu. On opisuje njegovo djetinjstvo. Danas nam otkriva da je Isus bio *othranjen u Nazaretu*. Kad veli da Isus *uđe po svom običaju u sinagogu*, donosi nam još jednu bitnu činjenicu. Isus je redovito u dan subotnji išao na molitvu u sinagogu. Vidimo ga u zajednici vjernika u kojoj je svatko mogao čitati i tumačiti riječi Pisma. To nas povezuje s prvim čitanjem iz Knjige Nehemijine. I ono opisuje vjernike koji su

Duh Gospodnji na meni je. On me posla... (Attilio Steffanoni, 1958., Pro Civitate Museum, Asissi, Italija)

sabrani slušati Božju riječ. U oba slučaja tu riječ netko pojašnjava. Vjerojatno je u vrijeme svećenika Ezre bila čitana na jeziku koji većina naroda više nije razumjela, pa su tumači bili nužni. Oni prevode i ujedno komentiraju. Kod Isusa je drukčiji slučaj. On drži da su je svi čuli i razumjeli, da im *odzvanja u ušima*, te naglašava da je ta riječ po njemu i u njemu *ispunjena*.

Današnja scena vraća nas na događaj u Kani Galilejskoj, o kojemu smo slušali prošle nedjelje. Isus je učinio prvo čudo i privukao pozornost na sebe. Sada izlaže program svoga djelovanja. Ne donosi nikakvu novost. *Nije došao dokinuti, nego ispuniti*. Poziva se na proročke riječi uzimajući si za zadaću biti *blagovjesnikom siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene*. Program koji je nastao prije njega postaje njegov, ali će ostati aktualan sve do njegova ponovnog dolaska. Dokle god bude siromaha, sužanja i potlačenih, trajat će »danas« u kojemu će *Kristovim Duhom napojeni* to Pismo ispunjavati.

U prvom čitanju starješine ohrabruju narod: »Ne tugujte, ne plaćite!« No, nalazimo i uvjet radosti. Potiču ih da »pođu i jedu«, ali također »pošalju i onima koji nemaju«. Slijedi tvrdnja da je to *radost Gospodnja*. Time su povezani ljudsko i božansko, a zemaljska radost

prerasta u nebesku. Isusova poruka također je zahtjev za konkretnim socijalnim angažmanom kod siromaha, sužanja, potlačenih. No, ni on se nije zaustavio samo na ovozemnim stvarnostima. On usmjeruje pogled svojih slušatelja prema Bogu proglašavajući *godinu milosti Gospodnje* koja s njim započinje. U njemu samom milost je uzela obličje čovjeka te se sjedinilo nebesko sa zemaljskim i božansko s ljudskim. Nakon toga mjera odnosa prema čovjeku postaje mjerom odnosa prema Bogu.

Udovi Crkve

U Kristovu čovječstvu obuhvaćeno je čitavo čovječanstvo. Zato nam sveti Pavao poručuje da smo svi mi dio Krista, njegove Crkve, udovi njegova tijela. Na svakoga od nas odnose se riječi: *Duh Gospodnji na meni je!* Apostol se služi tada popularnom pričom o udovima koji su odlučili kazniti trbuh jer jedini uživa u plodovima njihova rada. Naravno, na kraju su svi snosili posljedice svoje odluke i stradali. Tako i Apostol poziva na zajedništvo vjernika unatoč svim njihovim međusobnim različitostima za dobro Crkve. Govori na način svog vremena i jezikom razumljivim ljudima kojima se obraća. Redovito je to činio. Sjetimo se samo Areopaga ili rasprave sa saducejima i farizejima! Mi, nažalost, če-

sto u pojavama ovoga vremena vidimo neprijatelje i opasnost za Crkvu, pa svako protivljenje vidimo kao gibanje koje će pokvariti ustaljeni društveni poredak u kojemu se, očito, dobro snalazimo. Ulazimo u nepotrebne sukobe s kulturom, znanošću i tehnologijom. Prečesto živimo kao zarobljenici povijesti, a ne živimo ono Kristovo *danas*. Postajemo utočištem nezadovoljnika okrenutih prošlosti koji ne prihvaćaju stečevine moderne civilizacije. Proglašavamo to velikim dobitkom, ne plašeći se koliko ćemo više izgubiti osoba okrenutih budućnosti. Uvjerenje da se sve bogatstvo kršćanske vjere nalazi u sadašnjim vidljivim oblicima crkvene organizacije, ili pak u onima koji su bili prije par stoljeća, vodi nas na pogrješan put na kojemu Crkva postaje iznad vjere i smisao samoj sebi. Apostol ne govori o hijerarhiji, većoj ili manjoj časti pojedine službe – čemu mi previše robujemo – nego o poštovanju različitosti i dostojanstva svake osobe te njezina prava da drukčije misli, ponaša se i djeluje. Jedino mjerilo treba biti da smo *jednim Duhom napojeni* pa imamo isti izvor i isti cilj. Izvor nam je u Kristu, a cilj kao i Kristu *biti blagovjesnikom siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, donijeti vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene*.

Slavko Slišković

»Danas se ispunilo ovo Pismo«. Liturgija je »danas ispunjenja«, »kairòs«, milosni trenutak spasenja. S Kristovim djelom Božja riječ postaje činom, događajem. Slušati riječ u liturgiji znači biti dionikom njezine zbilje. Liturgija zato nema potrebu tumačiti riječ, nego je uzbljiti, uprisutniti, »lomiti« da bi bila blagovana. Rečenica »Danas se ispunilo ovo pismo« definira i ujedno kritizira sva naša tumačenja Božje riječi, sve naše homilije i naše »pobožno slušanje«. Liturgija je »danas ispunjanja« Riječi. (A. C.)

Odjeci Riječi

Udovi istoga Tijela

uz: 1Kor 12,12-30

Govoreći o jedinstvu Crkve, Pavao se služi slikom tijela. Krist je tijelo (1Kor 12,12), a vjernici su po krštenju u to tijelo ucijepljeni (12,13). Time se prelaze sve granice među ljudima, pa i one nacionalne (usp. Gal 3,28). Iz daljnjeg tumačenja o udovima tijela koji ne mogu jedan bez drugoga (1Kor 12,15-17) vidi se nije cilj toliko naglasiti jedinstvo vjernika s Kristom, koliko međusobno jedinstvo svih vjernika, kao izraz Božje volje (12,18). Korinćani se ne smiju povoditi za ljudskim mjerilima, jer »mnogo su potrebniji udovi tijela koji izgledaju slabiji« (12,22). Dakle, i oni koji na prvi pogled nemaju velikih darova ili službi u Crkvi, u Božjim očima mogu imati izvrsnije mjesto. Osjećaji vjernika moraju biti jedinstveni (12,26) te moraju imati »isto mišljenje kao i u Kristu Isusu« (Fil 2,5). Tako više nije važno tko koju službu vrši ili koji dar posjeduje (1Kor 12,28-30).

Darko Tepert

Četvrta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Spasi nas, Gospodine, Bože naš, i saberi nas iz naroda, da slavimo tvoje sveto ime, da se tvojom slavom ponosimo.

(Ps 106,47)

Zborna molitva

Gospodine, Bože naš, tvoja Crkva počinje svetu službu: daj da te štujemo svom dušom te u tvom Duhu ljubimo i prihvaćamo sve ljude. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, donosimo na oltar darove u znak svoga služenja i predanja: primi ih i pretvori u otajstvo našeg otkupljenja. Po Kristu.

Prvo čitanje (Jr 1,4-5.17-19)

Čitanje Knjige proroka Jeremije

U dane Jošijine: Dođe mi riječ Gospodnja:

»Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih, za proroka narodima postavih te. Ti bedra svoja sad opaši, ustaj, pa ćeš im govoriti sve što ti ja zapovjedim. Ne dršči pred njima, da ne bih morao učiniti da uzdršćeš pred njima. Danas te, evo, postavljam kao grad utvrđeni, kao stup željezni, ko zidinu brončanu protiv sve zemlje: protiv kraljeva i knezova judejskih, svećenikâ i naroda ove zemlje. I borit će se s tobom, al te neće nadvladati jer ja sam s tobom da te izbavim.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam (Ps 71,1-4a.5-6ab.15ab.17)

Pripjev: Usta će moja razglašivati pomoć tvoju.

Tebi se, Gospodine, utječem,

ne daj da se ikada postidim!

U pravdi me svojoj spasi i izbavi, prikloni uho k meni i spasi me!

Budi mi hrid utočišta

i čvrsta utvrda spasenja

jer ti si stijena i utvrda moja.

Bože moj, istrgni me iz ruke zlotvora.

Jer ti si, Gospodine, ufanje moje,

Gospodine, uzdanje od moje mladosti!

Na te se oslanjam od utrobe;

ti si mi zaštitnik od majčina krila.

Drugo čitanje (1Kor 13,4-13)

Čitanje Prve poslanice

svetoga Pavla apostola Korinćanima

Ljubav je velikodušna, dobrotivna je ljubav, ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi. Ljubav nikad ne prestaje. Prorokovanja? Uminut će. Jezici? Umuknut će. Spoznanje? Uminut će. Jer djelomično je naše spoznanje, i djelomično prorokovanje. A kada dođe ono savršeno, uminut će ovo djelomično. Kad bijah nejače, govorah kao nejače, mišljah kao nejače, rasuđivah kao nejače. A kad postadoh zreo čovjek, odbacih ono nejačko. Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada – licem u lice! Sada spoznajem djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat!

A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav – to troje – ali najveća je među njima ljubav.

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	79.1	Spasi nas, Gospodine (Ps 106)
ili:	220	Gdje god su dvojica
Otpjevni ps.:	97	Budi mi, Gospodine
Prinosna:	229	Od Božje snage
Pričesna:	278	Blaženstva
ili:		Blaženstva (ŽV 11/2005.)
Završetak:	599	Zdravo budi, Marijo

Svi su se divili milini riječi koje su tekle iz njegovih usta.
(I. Meštrović, Galerija Meštrović, reljef u drvu)
© 2007 Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Pričesna pjesma

Rasvijetli lice svoje
nad slugom svojim,
po svojoj me dobroti
spasi! Gospodine,
ne bilo me stid što
te zazvah!

(Ps 31,17-18)

Popričesna molitva

Gospodine, ova pričest
obnovila je u nama
božanski život. Molimo da
po tom sredstvu spasenja
neprestano rastemo u vjeri.
Po Kristu

Pjesma prije evanđelja (Lk 4,18)

Gospodin me posla blagovjesnikom biti
siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje.

Evanđelje (Lk 4,21-30)

Isus, kao ni ono Ilija i Elizej, nije poslan Židovima.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Isus progovori u sinagogi:
»Danas se ispunilo Pismo što vam još
odzvanja u ušima.« I svi su mu povlađivali
i divili se milini riječi koje su tekle
iz njegovih usta. Govorahu:

»Nije li ovo sin Josipov?«

A on im reče: »Zacijelo ćete mi reći onu
prisodobu: Liječniče, izliječi sam sebe!
Što smo čuli da se dogodilo u Kafarnaumu,
učini i ovdje, u svom zavičaju.« I nastavi:
»Zaista, kažem vam, nijedan prorok nije
dobro došao u svom zavičaju. Uistinu,
kažem vam, mnogo bijaše udovica u Izraelu
u dane Ilijine kad se na tri godine i šest
mjeseci zatvorilo nebo pa zavlada velika
glad po svoj zemlji. I ni k jednoj od njih nije
bio poslan Ilija doli k ženi udovici u Sarfati
sidonskoj. I mnogo bijaše gubavaca u Izraelu
za proroka Elizeja. I nijedan se od njih
ne očisti doli Naaman Sirac.«

Čuvši to, svi se u sinagogi napune gnjevom,
ustanu, izbace ga iz grada i odvedu
na rub brijega na kojem je sagrađen
njihov grad da ga strmoglave.
No on prođe između njih i ode.
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Nebeskom Ocu,
koji nam je po svome Sinu darovao puninu
Duha Svetoga i otvorio nam vrata božanskoga
života, uputimo ponizne molitve:

1. Za Crkvu u svijetu:
prodahni je snagom svoga Duha
da uvijek osluškuje tvoju riječ
i životom je vrši, molimo te.
2. Za kršćane u svijetu:
da u poslušnosti tvome Duhu
ljube i prihvaćaju sve ljude, molimo te.
3. Za sve zavedene snagom zla:
oslobodi ih robovanja grijehu
i obraduj svjetlom vjere, molimo te.
3. Za nas ovdje okupljene:
udijeli nam mudrost da u životnim
okolnostima iznova prepoznamo
tvoju prisutnost i trajno prijanjamo
uz tebe, molimo te.
4. Za našu pokojnu braću i sestre:
obdari ih radošću vječnoga života, molimo te.

Primi, nebeski Oče, naše smjerne prošnje i daj
nam životom ostvarivati ovo što molimo.
Po Kristu Gospodinu našem.

Odobravanje i gnjev

Nakon krštenja Isus počinje propovijedati u Galileji. Tako stiže i u mjesto u kojem je odrastao. U Nazaret. U malo riječi Luka opisuje veliku promjenu u sinagogi. Počelo je odobravanjem i udivljenjem nakon Isusova čitanja iz proroka Izaije i nečuvane i neočekivane tvrdnje da se tu, toga časa na njemu ispunjaju pročitane proročke riječi, a završilo je gnjevom i voljom da ga ubiju. Što se dogodilo u sinagogi u Nazaretu? Upada u oči da Luka kaže kako su se svi divili i kako su se svi napunili gnjevom. Nije riječ o podjeli među slušateljstvom. Riječ je o promjeni raspoloženja slušateljstva. Od suglasnosti u odobravanju do suglasnosti u gnjevu. Od udivljenja u gnjev. Od odobravanja u otpor. Od zadivljenosti u bijes. Od blagonaklonosti u srdžbu spremnu na nasilnu smrt. U sredini između ove promjene stoji rečenica koja nam pomaže razumjeti što se dogodilo u međuvremenu. Nije li ovo sin Josipov?

U pitanju koje slušatelji u sinagogi postavljaju samima sebi leži više prigovor negoli traženje odgovora. Prigovor se odnosi na Isusovo podrijetlo. Nije nepoznat. Naprotiv! Dobro je poznat. Isus osjeća naglu promjenu i poznaje neizrečene prigovore. I odgovara na njih. Nakon krštenja u Galileju je glas o njemu stigao prije njega. Propovijedao je, u snazi Duha, po sinagogama. Tada dolazi u Nazaret gdje je odrastao i gdje ga poznaju. Isus osjeća kako se iza udivljenja krije opasna zavist. I u njegovim se riječima naslućuje na što se odnosi. Na liječenje i na prihvaćanje proroka u svom zavičaju. U Nazaretu će se dogoditi upravo to samo na negativan način. Nitko neće biti izliječen i on će bit odbačen kao prorok. Marko na ovom mjestu kaže kako Isus nije mogao učiniti ništa zbog nevjere. Nevjera je ugušila mogućnost koja se otvorila s Isusom.

Udivljenje

Prvi znak da će sve krenuti krivim putem jest u jednoglasnom divljenju Isusu u sinagogi. Na drugim mjestima Luka za velike mase ljudi kaže kako je narod slavio Boga koji se pokazao u onom što je Isus govorio i činio. Divljenje u sina-

gogi nije bilo slavljenje Boga otaca, nego površina iza koje se kriju osuda i odbacivanje. Kada netko istovremeno izaziva udivljenje i skandal, onda najčešće tek trenutak odlučuje na koju će se stranu okrenuti raspoloženje mase. A Isus je upravo to bio. Njegova je pojava morala biti fascinantna u sinagogi. I istovremeno Nazarećani su bili fiksirani poznavanjem njegovih obiteljskih odnosa. Sin Josipov! Kao da kažu: pa poznajemo i njega i njegovu obitelj. Otkuda da on bude vrata kroz koja Svemogući dolazi k svome narodu. Ili će povjerovati da on to jest ili će sve što on govori zvučati bogohulno.

Reakcije sumještana pokazuju koje je shvaćanje prevagnulo. Bogohulna preuzetnost! Ona je pojačana onim što je Isus rekao. Govorio je o pojedincima kroz koje je Bog djelovao. Ilija i udovica iz Sarfate. Elizej i Naaman Sirac.

Ilija i Elizej su dva proroka koji stoje u kontaktu s nežidovima kojima Bog preko svojih proroka iskazuje milosrđe. Imena proroka kao Isusova volja da razbije granice uske pripadnosti. Bez bitne otvorenosti za druge izvana nema niti otvorenosti za svoje iznutra. Tamo gdje nije moguće na nekome iz svoje sredine prepoznati Božje djelovanje nije moguće ni graditi odnos s nekim izvana. I obratno.

Nije li ovo sin drvodjelje Josipa? (V. Tramontin, 1950.)

Pozivajući se na Iliju i Elizeja Isus upućuje na svoje djelovanje. Poslan je, ali nad njim nemaju vlast njegovi. Ne mogu ga smatrati svojim vlasništvom. I još važnije, on neće djelovati prema njihovim mjerilima i očekivanjima. Isusov je nastup u sinagogi najprije bio dobro prihvaćen. Stvorila se dobra prigoda za otvorenost Božjem približavanju. Milosno vrijeme. *Kairòs* Božje blizine. I on je propušten. Postoje trenutci kada se ljudima daruje milost i kada otvorenost milosti može pokrenuti ustajali život i odnose. Tada je od najveće važnosti učiniti korak izvan svojih navezanosti, fiksiranosti, uigranoga i poznatoga. Za takav je korak potrebno hrabrosti. Bolje: potrebna je vjera. Vjera da je Bog uistinu u tom trenutku otvorio vrata. Ne učini li čovjek taj korak, prijeti mu da upadne u otpor prema Bogu.

Jednoglasnost zatvorene grupe

Događaj u Nazaretu baca svjetlo na jednoglasne reakcije grupe. Pojedinci nestaju iza jednoglasnosti. Snaga grupe je toliko velika da u vrijeme udivljenja nema nikoga tko bi se opirao niti u vrijeme gnjeva ima nekoga tko bi bio pošteđen gnjeva. Snaga grupe je iznenađujuća. Postoje zatvorene grupe vjernika (u sinagogi su samo vjernici!) koje upravo svojom nutarnjom pove-

zanošću ne dopuštaju da se među njima dogodi otvaranje i prostor slobode koju Bog daruje. Nevjera zajednice, nadasve zajednice koja je uvjerenjena da je vjernička, Isusu je bila nesavladivom preprekom. Za razliku od pojedinaca koji su se u susretu s njime otvarali i mijenjali, grupa koja je nošena nevjerom postaje nesavladivom preprekom Božjem djelovanju.

Ovaj nas tekst upućuje na blokade koje Bogu mogu postaviti zatvorene grupe prividnih vjernika. One su jednoglasne. U njima se ne čuju drukčiji glasovi. Poznaju sve svoje. Imaju jasna očekivanja. Ne dopuštaju nikomu da unosi nešto novo i nepoznato. Reagiraju krajnje emotivno. Brzo prelaze iz jedne krajnosti u drugu. Emotivne reakcije su važnije od razumijevanja. Spremni su svojim gnjevom strmoglaviti niz litiču one koji ih postavljaju u pitanje.

Isus će na kraju proći mimo njih. To pokazuje da je on imao u svojoj ruci snagu koja ih je uvijek iznova fascinirala. I uistinu, već od početka, dolazit će slušati ga i oni koji će tražiti kako ga 'uhvatiti u riječi'. Isus je napustio Nazaret. Zvat će ga Nazarećaninom, ali od ovoga trenutka njegov grad više neće biti Nazaret nego Kafarnaum. I po tom je vidljivo kako čovjeka u njegovu odnosu prema Bogu i svome pozivu više od podrijetla određuju njegove odluke.

Ante Vučković

»Isus prođe između njih i ode.« Ne primijetiše njegova nestanka jer nisu bili spremni prihvatiti njegovu riječ spasenja. On se s njima ne sukobljuje, riječ jest najviše što je mogao učiniti jer je riječ više od čuda. Može se i nama dogoditi da Isus »između nas prođe i ode«, da ni nad nama ne učini nikakvo čudo i da nas ne zahvati njegova riječ spasenja. Zato je sveti Augustin govorio: »Bojim se Gospodina koji prolazi.« (A. C.)

Odjeci Riječi

Najizvrsniji put

uz: 1Kor 12,31 – 13,13

Ljubav je za Pavla »najizvrsniji put« (1Kor 12,31). Teološko se središte se nalazi u redcima 4-7. Oni ujedinjuju brojne predikate koji opisuju bit i djelovanje ljubavi. Ti spomenuti redci utemeljuju tezu rr. 1-3 da je pred Bogom bez ljubavi sve ništa, kao i govor u r. 8 da s dolaskom ispunjenja ljubav ne prestaje, nego ostaje. Dakle, taj središnji dio jest prava pohvala ljubavi. Predstavljaju se znakovi prepoznavanja, dva su pozitivna: ljubav je velikodušna i dobrotivna. Zatim slijedi osam znakova u negativnom obliku: ljubav ne zavidi, ne hvasta se, ne nadima se, nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo, ne raduje se nepravdi. Još slijedi pet pozitivnih: ljubav se raduje istini, sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi. To je razlog da se teži za ljubavlju (usp. 1Kor 14,1); to je put kojim treba ići.

Mario Cifrak

Peta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Dodite, prignimo koljena
i padnimo nice pred
Gospodinom koji nas stvori,
jer on je Gospodin, Bog naš.
(Ps 95,6-7)

Zborna molitva

Gospodine, tvoja nam je milost
jedina nada, a tvoja zaštita
jedina sigurnost. Molimo te:
snaži svoju obitelj neprestanim
dobročinstvima. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, ti nam jelo i piće
daješ za održanje vremenitog
života. Molimo te da nam
postanu i otajstvo vječnoga
spasenja. Po Kristu.

Prvo čitanje (Iz 6,1-2a.3-8)

Evo me, mene pošalji!

Čitanje Knjige proroka Izaije

One godine kad umrije kralj Uzija, vidjeh
Gospodina gdje sjedi na prijestolju visoku
i uzvišenu. Skuti njegova plašta ispunjahu
svetište. Iznad njega stajahu serafi i klicahu
jedan drugome: »Svet! Svet! Svet! Gospodin
nad vojskama! Puna je sva zemlja slave
njegove!« Od gromka glasa onih koji klicahu
stresose se dovraci na pragovima, a Dom se
napuni dimom. Rekoh: »Jao meni, propadoh
jer čovjek sam nečistih usana. U narodu
nečistih usana prebivam, a oči mi vidješe
Kralja, Gospodina nad vojskama!«

Jedan od serafa doletje k meni: u ruci mu
žerava koju uze kliještima sa rtvenika;
dotače se njome mojih usta i reče: »Evo,
usne je tvoje dotaklo, krivica i je skinuta
i grijeh oprošten.«

Tada čuh glas Gospodnji: »Koga da
pošaljem? I tko će nam poći?« Ja rekoh:
»Evo me, mene pošalji!«

Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	78	Dodite, prignimo koljena (ant. 2.+2. Ps 95)
ili:	207	Prigni se, svako koljeno
Otpjevni ps.:		Pred licem anđela (vidi str. 38)
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
Pričesna:	199-200	O Kruše živi, milosni
Završetak:	183	Ti Kriste, Kralj si

Otpjevni psalam (Ps 138, 1-5. 7c-8)

Pripjev: Pred licem anđelâ pjevam tebi,
Gospodine.

Zahvaljujem ti, Gospodine, iz svega srca
jer si čuo riječi mojih usta.

Pred licem anđelâ pjevam tebi,
bacam se nice prema svetom hramu tvojemu.

Zahvaljujem imenu tvojemu za tvoju
dobrotu i vjernost. Kad sam te zazvao,
uslišio si me, dušu si moju pokrijepio.

Nek ti zahvaljuju, Gospodine,
svi kraljevi zemlje kad čuju riječi usta tvojih,
nek pjevaju putove Gospodnje:

»Zaista, velika je slava Gospodnja!«

Gospodine, tvoja me desnica spašava!
Gospodin će dovršiti što započe za me!
Gospodine, vječna je ljubav tvoja: djelo
ruku svojih ne zapusti!

Drugo čitanje (1Kor 15, 3-8.11) – kraća verzija

Ovako propovijedamo, ovako vjerujemo.

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla
apostola Korinćanima

Doista, predadoh vam ponajprije što i primih:
Krist umrije za grijehe naše po Pismima;
bi pokopan i uskrisen treći dan po Pismima;
ukaza se Kefi, zatim dvanaestorici. Potom se
ukaza braći, kojih bijaše više od pet stotina
zajedno; većina ih još i sada živi, a neki
usnuše. Zatim se ukaza Jakovu, onda svim
apostolima. Najposlije, kao nedonoščetu,
ukaza se i meni. Ili dakle ja ili oni:
tako propovijedamo, tako vjerujemo.
Riječ Gospodnja.

Od obilnog ulova mreže im se gotovo razdirale.
Giancarlo Franchi, 1955., Pro Civitate Museum, Asissi, Italija)

Pričesna pjesma

Neka hvale Gospodina
za dobrotu njegovu, za
čudesa njegova sinovima
ljudskim! Jer gladnu dušu
on nasiti, dušu izgladnjelu
on napuni dobrima.

(Ps 107,8-9)

Popričesna molitva

Bože, htio si da jedemo
od jednog kruha i pijemo
iz jedne čaše. Daj da
životom budemo jedno
u Kristu i u radosti plodni
za spasenje svijeta.
Po Kristu.

Pjesma prije Evanđelja (Mt 4,19)

Hajdete za mnom, govori Gospodin,
učinit ću vas ribarima ljudi

Evanđelje (Lk 5, 1-11)

Oni ostaviše sve i pođoše za njim.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki
U ono vrijeme: Dok se oko Isusa gurao
narod da čuje riječ Božju, stajao je on pokraj
Genezaretskog jezera. Spazi dvije lađe gdje
stoje uz obalu; ribari bili izašli iz njih
i ispirali mreže. Uđe u jednu od tih lađa;
bila je Šimunova pa zamoli Šimuna
da malo otisne od kraja. Sjedne te
iz lađe poučavaše mnoštvo.
Kada dovrši pouku, reče Šimunu:
»Izvezi na pučinu i bacite mreže za lov.«
Odgovori Šimun: »Učitelju, svu smo se noć
trudili i ništa ne ulovismo, ali na tvoju riječ
bacit ću mreže.« Učiniše tako te uhvatiše
veoma mnogo riba; mreže im se gotovo
razdirale. Mahnuše drugovima na drugoj
lađi da im dođu pomoći. Oni dođoše i napu-
niše obje lađe, umalo im ne potonuše.
Vidjevši to, Šimun Petar pade do nogu
Isusovih govoreći: »Idi od mene! Grešan sam
čovjek, Gospodine!« Zbog lovine riba što ih
uloviše bijaše se zapanjio on i svi koji bijahu
s njime, a tako i Jakov i Ivan, Zebedejevi
sinovi, drugovi Šimunovi. Isus reče Šimunu:
»Ne boj se! Odsada ćeš loviti ljude!«
Oni izvukoše lađe na kopno, ostaviše sve
i pođoše za njim.
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, zajedničkom se molitvom
obratimo Ocu nebeskome da nas snagom
Kristova otkupljenja oslobodi svakoga zla
i robovanja grijehu.

1. Za tvoju Crkvu: da vjernim nasljedovanjem
tvoga Sina pobjeđuje zlo i donosi tvoj mir
svim ljudima, molimo te.
2. Za ljude u znanosti i medicini, kojima je
povjerena briga za život čovjeka: da osnaženi
tvojom ljubavlju poštuju dostojanstvo svake
osobe, od začeca do prirodne smrti, molimo te.
3. Za sve koji duhovno ili tjelesno trpe:
osnaži ih da u svojem trpljenju
mogu prepoznati tvoje milosno djelovanje
i tvoju ljubav koja spašava, molimo te.
4. Za ovu zajednicu tvojih vjernika:
da po primjeru tvoga Sina služimo braći ljudima
te svojim radom izgrađujemo tvoje kraljevstvo,
molimo te.
5. Za naše pokojnike:
obrađuj ih vječnim zajedništvom s tobom,
molimo te.

Dobri Bože, tvoj je Sin živeći s ljudima liječio patnje
duše i tijela. Daj nam vjerno nasljedovati evanđelje
koje nam je on navijestio te osjetimo snagu
njegova spasenja. Po Kristu Gospodinu našem.

Neisprana riječ-poziv kraj ispranih mreža

Svaki je život poziv, a svaki je poziv povezan s nekim poslanjem. Evanđelje donosi tri slike koje se izmjenjuju poput filmskih isječaka i ostaju urezane u doživljaju otajstvenoga događaja poziva na Galilejskome jezeru. Što bismo, osim zajedničkih elemenata: lađe, riba, mreža i ribara, trebali vidjeti?

Najprije nam se Isus predstavlja kao učitelj mnoštva koje se gura oko njega. Nakon propovijedanja evanđelist govori o čudu neobična ribolova. Nakon bezuspješnoga ribolova, Isus apostole poziva da izvezu na pučinu i bace mreže, a Petar mu odgovara: »Učitelju, svu smo se noć trudili i ništa ne ulovismo, ali na tvoju riječ bacit ću mreže.« I uistinu, ulov je bio preobilan. Kao treću sliku Evanđelje donosi prizor u kojemu Isus korjenito mijenja život učenika. Koristeći njihov ribarski posao, daje im drukčiji znak. Petru kaže: »Ne boj se! Odsada ćeš loviti ljude!«

To su izvanjske odrednice, no postoji jedna koja je temeljna za nutarnju povezanost, a to je snaga riječi. Ista riječ, stvarateljska riječ prisutna u naučavanju, u čudu i u pozivu učenika. Ona stvara slušatelje riječi, ona čini ono što ljudski posao nije u stanju; ona stvara učenike.

Djelovite riječi za rječita djela

Upravo je poziv: »Izvezi na pučinu« zahtjevna riječ protiv koje govore iskustvo, okolnosti, vrijeme, trendovi i zato istinsko čudo nisu mreže koje se razdiru, već mreže koje su bačene na njegovu riječ. Zapravo, hebrejski pojam dabar, što znači riječ, više je od zamjene za misao i od pokretača ideja koju želimo izraziti. Dabar je događaj, čin. Zbog toga u Bibliji čitamo istinu da se ne može 'vidjeti', 'spoznati' Boga i ostati na životu, ostati u životu kao i prije, kao da se ništa nije dogodilo. S jedne strane ovostrana životna zbilja ne dopušta potpunu spoznaju Boga, te nas spoznaja veže uz onostranost. No, jednako tako, povezani s Bogom u spoznanju, ne možemo ostati nepromijenjeni.

Zapljusnuti mnoštvom riječi izgubili smo pozornost za jednu, za Božju riječ. Ako nam se to dogodilo, ne čudi što nemamo povjerenja u

riječi. Stari su pak veliku važnost davali upravo izgovorenoj riječi i njezinoj snazi, blagoslovnim molitvama ili izricanjima prokletstva. U trenutku njihova izgovaranja imale su nezadrživu snagu, učinkovitost. Tako da njima riječi nisu bile tek prenošenje misli kao informacija.

Dati nekome riječ znači svojom osobnošću i životom stajati iza nečega, što se danas često izgubilo. Danas ljudi ne traže riječ, već djela, za što nisu krive riječi, već mi koji ih se često ne pridržavamo, odnosno svoja djela ne povezujemo s njihovim značenjem. Put povratka u značenje riječi leži u vraćanju svojih riječi u svjetlo Božje riječi, u dopuštanju da naš život po toj Riječi bude postavljen u pitanje. Tada će i naše riječi imati težinu, nešto značiti. Ljudi trebaju riječi, jer trebaju djela. Nepovezanost djela i riječi nužno rađa osudu riječi da ostanu bez značenja.

Ispranost 'uspjeha' – preduvjet za poziv

»Učitelju, svu smo se noć trudili i ništa ne ulovismo, ali na tvoju riječ bacit ću mreže.« S jedne strane rezignacija, iskustvo neuspjeha i uzaludnosti, a s druge nada u još jedan pokušaj, i to na Isusovu riječ. Isprane su mreže, učinjen još jedan trud oko brisanja neuspjeha, kao ispiranja

života. U toj ispranosti ljudskih uspjeha rađa se poniznost, pomiješana s nesigurnošću, kao humus za pouzdanje.

Znam da poznajete takve prilike u kojima ste se neizmjerno trudili, mučili se, a rezultat je sasvim izostao. Neka djeca u školi i za školu iznimno puno rade, a ne dolaze do željenih rezultata, čak ni do onoga što drugi čine gotovo igrajući se. U potrazi za poslom pokucali ste na bezbroj vrata i napisali mnoštvo molba, pa opet ništa; pokušali ste razgovarati sa svojim roditeljima, a oni vas ne žele ni saslušati; kao supružnici tijekom godina ste se udaljili toliko da jedno drugomu nemate što reći.

U Evanđelju je zanimljiv prjelazak iz uspjeha u neuspjeh, kako bi se rodio uspjeh. Naime, Isus s obale na kojoj ga je okruživalo mnoštvo, na kojoj je uživao popularnost, ulazi u onu istu lađu kojom su apostoli noć ranije uzalud ribarili. Ribara učiti ribolovu preslikava poslovicu o učenju riba plivanju. Zacijelo bi rijetkima ponos dopustio da nam se neki nestručnjak miješa u posao, ali Petra je uvjerila Isusova riječ. I nemoguće je postalo mogućim.

Čuvši evanđelje, u svome životu je teško prijeći kao da se nije ništa dogodilo. Nameće se pitanje: želiš li i ti pokušati s Isusom? Ne znači da će odmah pucati mreže od ulova. Možda će biti dovoljan uspješan razgovor i susret, pozitivna

iznenađenja. Onaj tko u životu ima svoj vjernički 'zašto', naći će i svoj 'kako'.

Blagoslovljeni neuspjeh

Ako vam život izgleda kao more bez riba, ako imate dojam da vam je život promašen, ne predajte se i nemojte reći: to sve ionako nema smisla. Isplati se pokušati još jedanput, pri čemu je jedanput Božji dar značenja. U našem životu postoji nešto što se može nazvati blagoslovljenim promašajem; nešto što završetak pretvara u početak. Konačno, u životu sve ima svoju cijenu i nitko ne postaje mudar bez učenja. Utjeha koju bih s vama želio danas podijeliti glasi: mi trebamo učiniti samo moguće, a ono nemoguće čini Bog.

Vjerujem da nas je ponovno uznemirio 'lov na ljude', odnosno Isusova rečenica Petru: »Od sada ćeš loviti ljude!« Razumljivo je da nas svaki put malo zasmeta taj glagol, jer nam asocijacije lete prema prisili, prema oduzimanju slobode, no taj je Isusov poziv puno životniji.

Šteta što se u hrvatskome prijevodu s grčkoga jezika ne čuje snaga toga glagola. Izvornik veli: ese zogron. U grčkomu nije posrijedi samo glagol loviti (agréo), već je povezan s prilogom živo (zos). Prošireniji prijevod bi mogao glasniti: »Od sada ćeš skupljati žive ljude; one koji posjeduju život.«

Ivan Šaško

Izaija, Pavao i Petar. Tri čitanja – tri pri-zora Božjega poziva. Tri osjećaja nedostojnosti pred Bogom koji zove. Izaija sa strahom priznaje: »Jao meni propadloh jer čovjek sam nečistih usana.« Pavao će biti još iskreniji: »Nisam dostojan zvati se apostolom«, a Petar se baca na koljena i zaklinje: »Idi od mene, Gospodine. Grešan sam čovjek«. Naše slabosti ne priječe Gospodina da izabere baš nas. Poziv nije zaslug, nego dar. Nije izbor, nego odaziv. Zato je potrebno više predanja i povjerenja, nego odučnosti i planova. (A. C.)

Odjeci Riječi

Bi uskrišen od mrtvih

uz: 1Kor 15,1-11

Tema cijelog 15. poglavlja Prve poslanice Korinćanima stoji u pitanju: »Ako se propovijeda da je Krist od mrtvih uskrsnuo, kako neki među vama govore da nema uskrsnuća mrtvih?« (r. 12) Prije toga se Pavao poziva na tradicionalni navještaj evanđelja, koji je u temelju njegove argumentacije. Upravo izričaj »Krist je od mrtvih uskrsnuo« upućuje na kerigmu koju nalazimo u r. 4: »bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima«. Pasivni oblik glagola »bi uskrišen« upućuje na Božju inicijativu. »Po Pismima« se ne odnosi isključivo na jedan određeni starozavjetni tekst koji bi govorio o Božjoj spasenjskoj intervenciji baš trećega dana, kao npr. u Hoš 6,2: »poslije dva dana oživit će nas, trećeg će nas dana podignuti i mi ćemo živjeti pred njim«. Pavao na sustavan način razvija široku argumentaciju u prilog temeljne točke kerigme i kršćanskog vjerovanja, tj. uskrsnuća mrtvih.

Mario Cifrak

Šesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Budi mi, Gospodine, hrid
zaštite, tvrđava spasenja.
Jer ti si hrid moja, tvrđava
moja, radi imena svoga vodi
me i ravnaj!

(Ps 31,3-4)

Zborna molitva

Bože, rekao si da boraviš
u pravednu i iskrenu srcu.
Daj da mi budemo takvi
te se trajno nastaniš u nama.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, nek nas ovaj
prinos očisti i obnovi na sliku
Kristovu, da vršimo tvoju volju
i postignemo obećanu
nagradu. Po Kristu.

Prvo čitanje (Jr 17,5-8)

*Proklet čovjek koji se uzda u čovjeka,
a blagoslovljen koji se uzda u Gospodina.*

Čitanje Knjige proroka Jeremije
Ovo govori Gospodin:
»Proklet čovjek koji se uzda u čovjeka,
i slabo tijelo smatra svojom mišicom,
i srce svoje od Gospodina odvraća.
Jer on je kao drač u pustinji:
ne osjeća kad je sreća na domaku,
tavori dane u usahloj pustinji,
u zemlji slanoj, nenastanjenoj.
Blagoslovljen čovjek koji se uzda
u Gospodina i kome je Gospodin uzdanje.
Nalik je stablu zasađenu uz vodu
što korijenje pušta k potoku:
ne mora se ničeg bojati kad dođe žega,
na njemu uvijek zelenilo ostaje.
U sušnoj godini brigu ne brine,
ne prestaje donositi plod.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam (Ps 1,1-4.6)

Pripjev: Blago čovjeku koji se uzda
u Gospodina.

Blago čovjeku koji ne slijedi savjeta opakih,
ne staje na putu grešničkom
i ne sjeda u zbor podrugljivaca,
već uživa u zakonu Gospodnjemu,
o zakonu njegovu misli dan i noć.

On je ko stablo zasađeno pokraj voda
tekućica što u svoje vrijeme plod donosi;
lišće mu nikad ne vene,
sve što radi dobrim urodi.

Nisu takvi opaki, ne, nisu takvi!
Oni su ko pljeva što je vjetar raznosi.
Jer Gospodin zna put pravednih,
a propast će put opakih.

Drugo čitanje (1Kor 15,12.16-20)

Ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vjera vaša.

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Braćo:

Ako se propovijeda da je Krist od mrtvih
uskrsnuo, kako neki među vama govore
da nema uskrsnuća mrtvih? Jer ako mrtvi
ne uskrsavaju, ni Krist nije uskrsnuo.
A ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna je vjera
vaša, još ste u grijesima. Onda i oni koji
usnuše u Kristu, propadoše. Ako se samo
u ovom životu u Krista ufamo, najbjedniji
smo od svih ljudi. Ali sada: Krist uskrsnu
od mrtvih, prvina usnulih!
Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	238	Dan Gospodnji
Otpjevni ps.:		Blago čovjeku koji se uzda (vidi str. 39)
Prinosna:	325	Evo, Bože
Pričesna:	243	Sakramentu veličajnom
Završetak:	175	O Srce Sina Božjega

Isus side s dvanaesticom, zaustavi se na ravnu i stade naučavati...
(I. Meštrović, Galerija Meštrović, reljef u drvu)
© 2007 Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Pričesna pjesma

Bog je tako ljubio svijet
da je dao svoga Sina
Jedinorođenca da
nijedan koji u njega
vjeruje ne propadne,
nego da ima život vječni.
(Iv 3,16)

Popričesna molitva

Gospodine, uživali
smo kruh s neba. Daj
da ga uvijek budemo
gladni jer nam daje
pravi život. Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja (Lk 6,23ab)

Radujte se i poskakujte, govori Gospodin,
evo, plaća vaša velika je na nebu.

Evanđelje (Lk 6,17.20-26)

Blago vama, siromasi! Jao vama, bogataši!

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Isus side s dvanaesticom
i zaustavi se na ravnu.

Podigne oči prema učenicima
i govoraše:

»Blago vama, siromasi:
vaše je kraljevstvo Božje!

Blago vama koji sada gladujete:
vi ćete se nasititi! Blago vama
koji sada plaćete: vi ćete se smijati!

Blago vama kad vas zamrže ljudi
i kad vas izopće i pogrde te izbace ime
vaše kao zločinačko zbog Sina Čovječjega!
Radujte se u dan onaj i poskakujte:
evo, plaća vaša velika je na nebu.

Ta jednako su činili prorocima oci njihovi!«

»Ali jao vama, bogataši: imate svoju utjehu!
Jao vama koji ste sada siti: gladovati ćete!

Jao vama koji se sada smijete:
jadikovati ćete i plakati!

Jao vama kad vas svi budu hvalili!
Ta tako su činili lažnim prorocima
oci njihovi.«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Okrijepljeni snagom Božje riječi
uputimo svoje prošnje nebeskom Ocu
da nam Kristovo evanđelje bude nadahnuće
za svako dobro djelo:

1. Vodi svoju Crkvu mudrošću Duha Svetoga
da se zdušnije predaje izgradnji boljeg
i pravednijeg svijeta, molimo te.
2. Nadahni odgovorne u svijetu,
kojima je povjerena služba upravljanja,
da se zalažu za promicanje općega dobra
i vrednota koje izgrađuju svijet i čovjeka,
molimo te.
3. Sve one koje si posvetio milošću krštenja
nadahni da dar svetosti čuvaju vjerno slijedeći
put evanđeoskog blaženstva, molimo te.
4. Naše obitelji, pritiješnjene brigama
za svagdanji život i budućnost, nadahni
da budu dom molitve i hram tvoje prisutnosti,
molimo te.
5. Nas ovdje sabrane prodahni snagom svoje
ljubavi da umijemo prepoznati sve koji trpe
siromaštvo, glad i osamljenost te da im svojom
djelatnom ljubavlju budemo znak tvoje blizine,
molimo te.

Primi svemogući Bože naše prošnje i daj
da sva naša nastojanja umijemo utkati u izgradnju
tvoga kraljevstva u svijetu u kojem živimo.
Po Kristu Gospodinu našem.

Nauči se plakati

U Blaženstvima je sažeto cjelokupno poslanje i nauk Isusa Krista. Htjeti izreći sva Blaženstva, značilo bi izreći cijelu vjeru, što nije moguće u ovom kratkom smrtnom životu, a kamoli jednim običnim razmatranjem. Stoga ću se pokušati zadržati samo na jednomu Blaženstvu: »Blago vama koji sada plaćete: vi ćete se smijati!« Pogledajmo što nam navedeno Blaženstvo poručuje.

Površan i prijetvoran plač

Krist nam u ovom Blaženstvu progovara o važnosti plača. Nažalost, postoje osobe koje su možda plakale samo kao djeca, kada još život nisu mogli držati pod kontrolom, a kasnije nikada više nisu zaplakale, ni pred sobom ni pred drugima. Njihovo se srce toliko sledilo bezosjećajnošću i očajem grijeha da više ne može pustiti nijednu toplu suzu. Koliko li su samo tomu srcu potrebne tople suze koje bi odledile to ledeno srce! No, je li dovoljno samo zaplakati, pustiti suze i pomisliti da smo blaženi? Nije dovoljno, jer nije svaki plač istinit i blažen.

Iskustvo nas uči da postoje osobe koje se lako rasplaču, ali i osobe koje plaču uvijek u točno određenom trenutku.

Prve su one koje su duhovno nestabilne i neučvršćene. Kad nastupi neka nevolja ili neka iznenadna radost te ih pogodi, odmah izgube nutarnji mir, budu izvan sebe i lijevaju suze. To su osobe ovisne o vanjskim podražajima, a suze su samo dokaz te ovisnosti i nutarnje neslobode. Druge su pak one

koje koriste licemjerno svoje suze. Točno znaju kada treba zaplakati kako bi drugoga dirnule i time nešto postigle, jer nitko nije ravnodušan na suze. Zanimljivo je kako kod tih osoba, čim dobiju što žele, suze nestanu u tili čas. Stoga je i jedno i drugo plakanje neistinito. Ono čovjeka ne mijenja, zapravo samo izriče i produbljuje nutarnju nesređenost i lažan život.

Na takav plač Isus zasigurno nije mislio. Riječ je o jednom drukčijem plaču koji se zapravo treba naučiti i kojega se treba izmoliti. Tako su već monasi tvrdili: »Monachi officium esse non docere, sed lugere.« – »Služba je monaha da plače, a ne da podučava.« To znači da se monah, odnosno istinski vjernik, razlikuje od drugoga po plaču. Kakav je to istinski, kršćanski plač?

Istinski plač

Postoje tri vrste istinskoga plača. Prvi je plač zbog grijeha. To je plač svetoga Petra: »Gospodin se obazre i upre pogled u Petra... I (Petar) izide i gorko zaplaka.« (Lk 22,61-62) Mogli bi

Blago vama siromasi,
vaše je Kraljevstvo nebesko!
Blago vama koji sada plaćete;
vi ćete se smijati.
(Beato Angelico, 15. st.,
Museo di San Marco, Firenze)

smo stoga reći da kršćani prvo trebaju plakati zbog vlastitih grijeha. Nažalost, danas rijetko tko zna zaplakati zbog učinjenih grijeha, grijeha koji su možda uništili tuđe živote, usmjerili na pogriješan put i zagorčali život. Bez toga raskajanog plača svaki je drugi plač površan, licemjerman ili nedostatan.

Drugi je plač Kristov plač nad mrtvim Lazarom: »I zaplaka Isus. Nato su Židovi govori: Gle, kako ga je ljubio!« (Iv 11,35-36) Radi se o plaču iz istinske ljubavi prema ovom svijetu. S Kristom smijemo plakati zbog smrti drage nam osobe, izgubljenoga prijateljstva ili određenih dobara ovoga svijeta. No, taj je plač prihvatljiv samo ako ostane u sredini između prvoga i trećega plača. Tako tomu plaču uvijek treba pretihoditi prvi plač obraćenja jer će se inače plač zbog dobara ovoga svijeta pretvoriti u zaborav istine, zaborav samoga sebe. S druge pak strane, drugi plač bi olako postao plač očajnika bez trećega plača, a to je središnji plač, plač vjere u Boga, odnosno ljubav prema Bogu. Mogli bismo ga nazvati plačem sv. Magdalene: »A Marija je stajala vani kod groba i plakala... 'Ženo, zašto plačeš?' Odgovori im: 'Uzeše Gospodina mojega i ne znam gdje ga staviše.'« (Iv 20,11.13) Budu-

ći da Isusa Krista toliko ljubimo, poput Magdalene ne zadovoljavamo se samo s vjerom i ovom zemaljskom ljubavlju. Želimo ga gledati licem u lice, grliti ga, ljubiti i biti zajedno s njim. Stoga kršćani ne mogu ne biti tužni u ovom svijetu. Štoviše, *moraju* biti tužni i plakati, ali ne zbog ovoga svijeta i njegovih dobara, nego zbog Gospodina za kojim još čeznu.

Onaj tko tako ne plače, ni ne žudi za Gospodinom! Možda najljepši opis toga plača donosi cistercit Vilim od sv. Teodorika (12. st.): »Gospodine, kad svojim vjernima otireš njihove suze, one teku još više, jer ista ta ruka, koja ih je otrla, jest razlog slatke boli, boli koja ih pogađa i tješi. To više pate, što je veća svijest o čvrstoj nadi da će biti utješeni. Bujica suza veseli tvoje sinove, jer jasno dokazuje da si ti već sada prisutan. No, činjenica da još borave u tuđinskoj zemlji ne dopušta im da zaborave kako su još hodočasnici. Tako ih istovremeno prožima i radost i bol, i zbog toga plaču ljupkim i slatkim suzama. To su suze, jer ih bol probada. Ali to su ljupke i slatke suze, suze ljubavi, suze ljubavi prema tebi, o Ljubavi. Velika je radost patiti zbog tebe, a još je veća utjeha plakati pred tobom te radovati se u tebi koji si najveća sreća.«

Ivica Raguž

Blaženstva su u Lukinu evanđelju zapisana na sasvim specifičan način. Odlomak ne započinje tvrdnjom da se Isus uspe na goru, kako to čitamo u Mateja. Luka kaže da Isus »sīde i zaustavi se na ravnu«. Isusov silazak u dolinu nije beznačajan. Brdo je mjesto objave, a dolina je mjesto života. Isus silazi među ljude i uči ih životu blaženstva. Blaženstva zato nisu tek vijest ili proglas s gore da je nastupilo Božje kraljevstvo, nego poziv svim ljudima da grade Božje kraljevstvo »u dolini svoga života«. (A. C.)

Odjeci Riječi

O uzaludnoj vjeri

uz: 1Kor 15,12.16-20

Druga faza Pavlovog pobijanja uzima, umjesto apstraktnog izričaja »uskrснуće mrtvih«, rečenicu: »Jer ako mrtvi ne uskrсavaju«, simetričnu s »ni Krist nije uskrсnuo«. Takva tvrdnja ima kao posljedicu da ostavlja vjeru bez smisla i vrijednosti. Govori se o »uzaludnoj vjeri«, po kojoj Kristova smrt ne bi mijenjala situaciju vjernika. Ostali bi u svojim grijesima. Tako bi i tvrdnja da je Krist umro za naše grijehе bila besmislena. Grijesi ostaju sa strašnim posljedicama za vjernike koji su mrtvi. Premda kršteni, ipak završavaju u propasti kao oni koji nemaju vjere. Pavao mijenja ton i vrlo svečano ponavlja temeljni članak kršćanske vjere: »Ali sada: Krist uskrсnu od mrtvih, prvine usnulih!« Odatle započinje svoje izlaganje dokaza da pokaže da postoji dinamična i neraskidiva veza između Kristova uskrсnuća i uskrсnuća mrtvih. Krist je »prvine« i tako, već unaprijed, jamstvo našega uskrсnuća.

Mario Cifrak

Pred licem anđela pjevam tebi

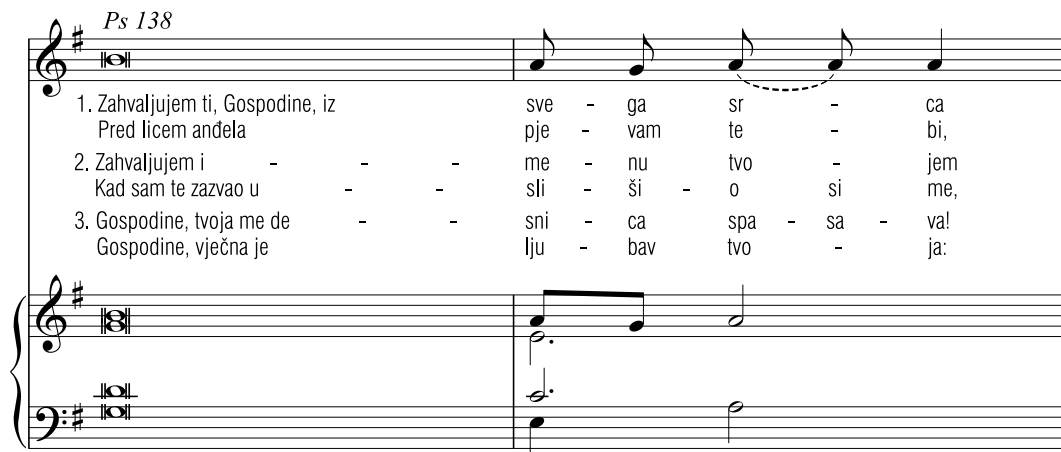
Otpjevni psalam za Petu nedjelju kroz godinu – C

Stipica Grgat

Pred li - cem an - đe - la pje - vam te - bi, Go - spo - di - ne.

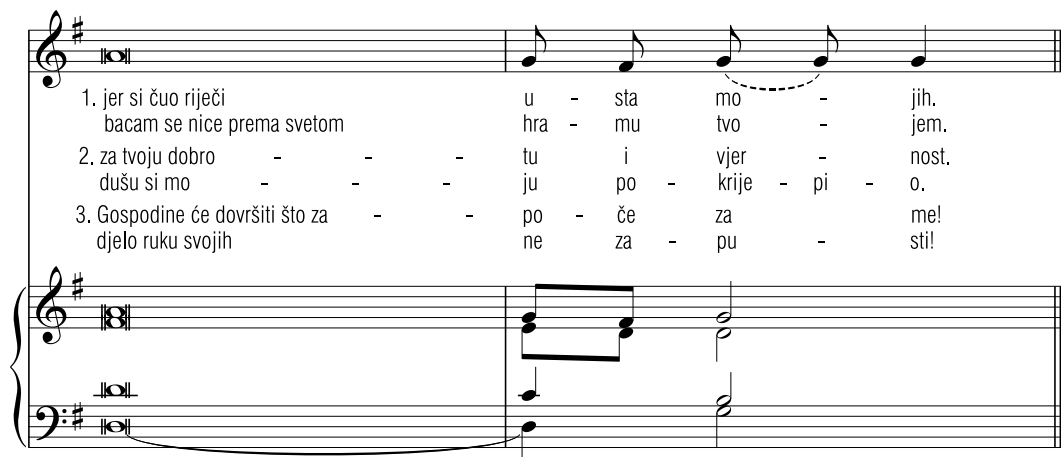
Ps 138

1. Zahvaljujem ti, Gospodine, iz sve - ga sr - ca
Pred licem anđela pje - vam te - bi,

2. Zahvaljujem i - - - me - nu tvo - jem
Kad sam te zazvao u - - - sli - ši - o si me,

3. Gospodine, tvoja me de - - - sni - ca spa - sa - va!
Gospodine, vječna je lju - bav tvo - ja:

1. jer si čuo riječi u - sta mo - jih.
bacam se nice prema svetom hra - mu tvo - jem.

2. za tvoju dobro - - - tu i vjer - nost.
dušu si mo - - - ju po - krije - pi - o.

3. Gospodine će dovršiti što za - po - će za me!
djelo ruku svojih ne za - pu - sti!

Blago čovjeku koji se u Gospodina uzda

Otpjevni psalam za Šestu nedjelju kroz godinu – C

Anđelko Igrec

Bla - go čo - vje - ku ko - ji se u Go - spo - di - na uz - da.

Ps 1

1. Bla-go čovjeku koji ne slijedi savje-ta o-pakih, ne staje na pu - tu grešničkom, i ne sjeda u zbor
2. On je k'o sta-blo za sađeno pokraj voda te-kućica, što u svoje vrijeme
3. O - pa - ki ni - su tak-vi, o - ni su k'o pljeva što je vje -

1. pod - rugljivaca, već uživa u zakonu Go - spod njem, o Zako - nu njegovu mi-sli dan i noć.
2. plod donosi; lišće mu ni-kad ne vene, sve što ra - di dobrim u - ro - di.
3. tar raznosi. Jer Go - spodin zna put pravednih, a propast će put o - pa - kih.

Način govora prezbitera koncelebranata

Sudjelujući u euharistijskim slavljinama na kojima koncelebrira više svećenika možemo ponekad čuti da svećenici koncelebranti (pre)glasno izgovaraju dijelove euharistijske molitve. Čini se da je to suprotno odredbama koje su naznačene u Rimskome misalu. Molim vaše pojašnjenje.

don Luka

Rasprave o euharistijskoj koncelebraciji, rasplamsane u predsaborskim godinama prošloga stoljeća, otvorile su niz doktrinalnih, pravnih, pastoralnih, liturgijsko-eklezioloških, pastoralnih i obrednih pitanja. Potrebno je odmah istaknuti da 'problematika' izgovaranja pojedinih dijelova euholoških obrazaca od strane svećenika koncelebranata ne zadire uvijek u pitanje koncelebracije. Naime, koncelebracija, kao pridruženost prezbitera biskupu ili prezbiteru koji predsjedava slavljem, povijesno je starija od prakse da i prezbiteri suslavitelji izgovaraju pojedine dijelove euharistijske molitve. Spis *Traditio apostolica* (početak 3. st.) svjedoči da se prezbiteri pridružuju slavlju kojim predsjedava biskup, zajedno s njim slave »istu euharistiju« i vrše zajedničke obredne geste (polažu ruke), ali riječi anafore (euharistijske molitve) izgovara samo biskup predsjedatelj. To je razumljivo iz razloga što u to doba ne postoje ustaljeni liturgijskih obrasci, pa predsjedatelj improvizira molitvu ili se služi prethodno pripremljenim molitvenim tekstom. No, u doba kad se ustaljuju liturgijski euhološki obrasci, praksa se bitno ne mijenja glede načina sudjelovanja prezbitera koncelebranata u slavlju: oni se pridružuju slavlju, vrše u njemu određene zadaće, ali ne izgovaraju riječi euharistijske molitve. Tek će *Ordo Romanus III* (nastao krajem 8. st.) jasno posvjedočiti da u svečanim slavljinama prezbiteri, držeći u rukama euharistijske prinose, izgovaraju zajedno s papom euharistijsku molitvu (*simul cum illo canonem dicunt*), pazeći da se glas predsjedatelja jače čuje (*ut vox pontificis valentius audiat*). Međutim, širenjem »privatne mise« kao novoga »uzornoga« oblika slavlja, praksa koncelebriranja u 13. stoljeću gotovo potpuno nestaje, a očuvat će se samo kao »nužni oblik« u misama ređenja biskupâ i prezbitera. Iz ovoga kratkog povijesnog presjeka moguće je dekodirati dva oblika prezbiterske koncelebracije: 'implicitnu'

(kad svećenik suslavi u šutnji) i 'eksplicitnu', tj. formuliranu, govornu (M. Augé).

U raspravama o euharistijskoj koncelebraciji pedesetih godina prošloga stoljeća mjerodavno tijelo Svete Stolice daje odgovor da u misi »valjano posvećuje i valjano koncelebrira svatko tko izgovara posvetne riječi«. No, taj odgovor zahvaća samo pitanja prava i sakramentalne valjanosti te ne zadire u problematiku liturgijske obredne dinamike i eklezijalne dimenzije slavlja.

Približavajući se čitateljevu pitanju važno je istaknuti odredbu iz Opće uredbe Rimskoga misala (br. 218): »Dijelove što ih suslavitelji govore zajedno, a osobito riječi posvećenja, koje treba da izgovaraju svi (prezbiteri), valja izricati tako da ih suslavitelji izgovaraju tišim glasom (*submissa voce*) i da se jasno čuje glas glavnoga slavitelja. Na taj će način narod lakše razumjeti riječi.« Tom odredbom se u govor o 'koncelebraciji' uvodi i zadaća zajednice. Premda sami pojam »koncelebracija« nije teološki najprikladniji, treba naglasiti da 'koncelebrirano' sudjelovanje prezbitera u slavlju ne smije biti novom zaprjemkom djelatnom sudjelovanju vjernika laika i poimanju euharistije kao zajedničkoga slavlja čitave Crkve. Koncelebracija istovremeno ističe jedinstvo Krista i njegove žrtve te jedinstvo svećeništva i jedinstvo Božjega naroda. Jedinstvo, međutim, ne znači jednakost. Slavlje euharistije je najjamenitnije očitovanje jedinstva, ali se time ne govori o liturgijsko-obrednoj jednakosti između predsjedatelja i prezbitera suslavitelja. Riječ je o *različitim liturgijskim službama*, pa je logično da se ta različitost očituje i u načinu izgovaranja onih euholoških dijelova koji se izgovaraju zajedno. Ta *potrebna nejednakost*, zacijelo, će otklanjati opasnost od nove klerikalizacije liturgiji te omogućiti i zajednici vjernika puno, svjesno i djelatno sudjelovanje – na način koji joj je vlastit. ■